

Nulägesanalys av livsmedels- produktionen i Örebro län

Slutrapport

Sammanfattning – Förutsättningar, Primärproduktion, Förädling

FÖRUTSÄTTNINGAR

- Länet har ett gynnsamt läge ur både klimat- och logistiksynpunkt
- Marken i Örebro län domineras likt i övriga Sverige av skog, men andelen åkermark är relativt hög

PRIMÄRPRODUKTION

- Länets jordbruksföretagare blir allt äldre och antalet jordbruksföretag minskar kontinuerligt. Antalet sysselsatta i jordbruket ökar dock något.
- Det totala värdet av länets primärproduktion är ca 1000 MSEK. Spannmål är den överlägset största produktionsgrenen, men även griskött, mjölk och nötkött har produktionsvärde på över 100 MSEK.
- Trots att jordbruken i länet blir färre, precis som antalet djur, är tillväxten i produktionsvärde god. Den enda produktionsgren som minskat i produktionsvärde sedan 2005 är mjölkproduktion.
- Länets jordbruk ligger relativt långt framme vad gäller ekologiskt, inte minst inom animalieproduktion. Andelen ekologisk betesmark ligger långt över rikssnittet, precis som andelen ekologiska mjölkkor.

FÖRÄDLINGSINDUSTRI

- Länets förädlingsindustri består av ett fåtal stora företag (Orkla Foods, Kopparbergs, Lantmännen Unibake och Atria), några fler medelstora, och ganska många småföretag. Majoriteten av de stora företagen finns i och kring Kumla och Örebro, medan de mindre är mer utspridda.
- Dryckesproduktion är en väldigt viktig del av länets förädling, men även inom kött & chark och bageri finns ett flertal företag

Sammanfattning – Marknad

MARKNAD

- Varje invånare konsumerar i snitt 33,5 kilo griskött (dvs 7 550 ton i länet), vilket gör det till det vanligaste köttslaget. Även nöt och fågel är köttslag med stor konsumtionsvolym. Andra produkter som det konsumeras mycket av i länet är frukt och bär (ca 31 000 ton) och potatis (ca 24 000 ton).
- Länet är självförsörjande inom spannmål, griskött och ägg. Självförsörjningsgraden är också hög för nötkött, lamm och potatis men låg eller obefintlig för frukt och bär, grönsaker och fisk.
- Det offentliga köket upphandlar årligen livsmedel till ett värde av 216 MSEK. Såväl Region som kommuner ligger på över 40% ekologiskt och 60% svenskproducerat, och många har tydliga mål för just ekologiskt. På många håll saknas dock mål för andelen närproducerad mat, även om det finns en ambition att öka den.
- Kopparbergs bryggeri står för en betydande andel av exporten från länet, som bedöms uppgå till ungefär 1 500 MSEK. Även Orkla Foods och Delibakes anläggningar exporterar en väsentlig del av det som produceras i länet.
- Efterfrågan på närproducerad mat ökar kraftigt i besöksnäringen. Dock kan finns stort utrymme för utveckling, inte minst med hjälp av länets varumärken för matupplevelser samt en utbyggnad av hotell- och restaurangverksamheten kring länets naturområden.

Sammanfattning – Samverkan & matsvinn, Utbildning

SAMVERKAN & MATSVINN

- Det finns flera exempel på samverkan både inom privat och offentlig sektor. Örebro Matlän är en förening som sammanför producenter i länet, och nu genomför även Eldrimner en satsning i länet.
- Handeln satsar stort på minskat matsvinn, och Örebrobaserade Deligate är ett exempel på ett innovativt företag som tagit sig an frågan. Även Regionen och flera kommuner har matsvinn högt på sin agenda, vilket bland annat synts i ett gemensamt projekt samt i de kommunala målen.

INNOVATION & FORSKNING

- I den innovationsstrategi som Region Örebro län tagit fram är *Livsmedel i skärningen mellan hållbarhet, hälsa, miljö och måltid* ett av två prioriterade områden
- Även inom länets livsmedelsindustri finns tecken på en ökad innovationsvilja. Till exempel satsar Orkla Foods på att göra Kumla till ett *center of excellence* för företagets dryckesproduktion.

UTBILDNING

- Örebro har en stark profil i utbildningsutbudet för livsmedel och restaurang, på alla utbildningsnivåer förutom YH-restaurangutbildningar. Områden i fokus är särskilt måltidsutveckling och hållbar mat.
- Örebro har å andra sidan en tydlig underrepresentation i utbudet av mer primärproduktionsinriktade utbildningar mot lantbruk och fiske. Detta gäller för alla utbildningsnivåer.

Innehållsförteckning

- [Antaganden och beräkningar](#) sida 6
- [Förutsättningar](#) sida 7-12
- [Primärproduktion](#) sida 13-43
- [Förädlingsindustri](#) sida 44-55
- [Marknad](#) sida 56-78
 - Totalkonsumtion & självförsörjning sida 56-68
 - Offentligt kök sida 69-72
 - Export sida 73-75
 - Besöksnäring sida 76-78
- [Samverkan & matsvinn](#) sida 79-84
- [Innovation & forskning](#) sida 85-88
- [Utbildning](#) sida 89-95

Antaganden och beräkningar

Primärproduktion

- Uppgifterna om arealer, antal djur och antal företag är samtliga inhämtade från Jordbruksverket
- För animalieproduktion (kött, mjölk och ägg) saknas statistik på länsnivå över produktionsvolym. För att ta fram estimat över länets produktion har därför landets totala produktion inom de olika produktionsgrenarna viktats med andelen djur i Örebro län (kor, lamm, värphöns etc.).
- Produktionsvärdet har sedan beräknats utifrån produktionsvolym och avräkningspris för de olika produkterna. Observera att värdena är omräknade till 2016 års pengavärde.

Marknad – totalkonsumtion

- För att beräkna totalkonsumtionen av olika varukategorier i Örebro län har det antagits att konsumtionen i länet inte skiljer sig från den i resten av landet (då SCB endast har nationella siffror för snittkonsumtionen av livsmedel per person). Konsumtionen per person har därefter multiplicerats med antal invånare i länet.
 - Konsumtionen av mjölkprodukter har översatts och aggregerats i så kallade mjölkekvivalenter (kg ej homogeniserad mjölkråvara) för att uppskatta vad konsumtionen motsvarar i primärproduktionsledet
 - För spannmål har antagits att ca 30% går till humankonsumtion (och därmed 70% till foder)

Marknad – självförsörjning

- För att beräkna självförsörjningsgraden har siffrorna för totalkonsumtion delats med produktionen i länet per varukategori. Självförsörjningsgraden för hela landet har beräknats på samma sätt.

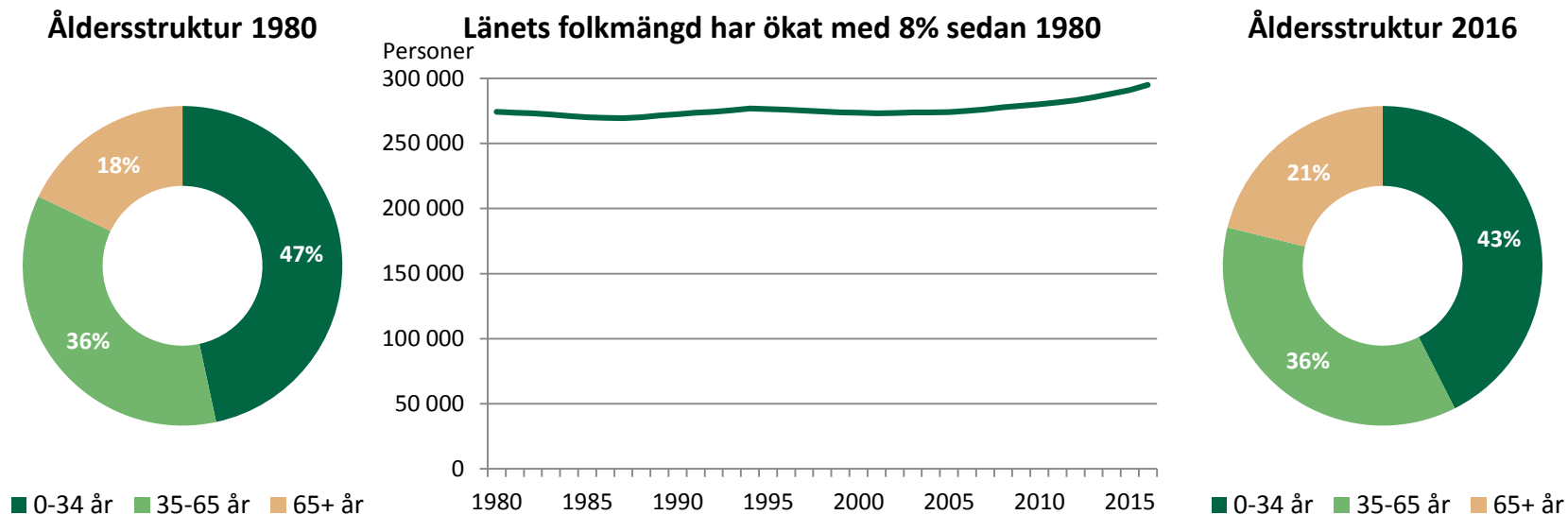
Marknad – export

- För att estimeras exporten av livsmedel från länet har tre förädlingsföretag studerats, då de bedöms stå för den största delen av exporten. Hos Delibake och Orkla kommer siffrorna direkt från uppgifter hos plats- och produktionsansvariga. Hos Kopparbergs har siffrorna estimerats med hjälp av börsrelaterade offentliga uppgifter kring företagets export av cider och öl.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Invånarantalet i länet växer och befolkningen blir stadigt äldre

- Mellan 1980 och 2016 ökade länets befolkning med drygt 20 500 personer, eller 8%. Under samma tidsperiod ökade Sveriges totala befolkning än mer, med hela 20%. Utvecklingen har accelererats de senaste åren med en befolkningstillväxt på omkring 1% per år i både länet och riket.
- Det sker en viss förflyttning i åldersstrukturen; länets invånare blir allt äldre. Andelen invånare i pensionsålder har ökat från 18% till 21% sedan 1980, medan andelen under 35 år minskat från 47% till 43%. Detta liknar utvecklingen i landet totalt sett, där 22% av befolkningen är över 65 år, och 48% under 35 år.
- **Könsfördelningen** i länet har varit i princip densamma sedan 1980, och är idag exakt 50/50
- **Andelen utrikes födda** i Örebro län är 16%, vilket är något lägre än riksnittet på 18%

Örebro län har idag ett klimat som är gynnsamt för livsmedelsproduktion, men klimatförändringarna kan påverka detta

Möjligheter

Inom växtodling:

- Ensilagemajs samt nya sorter av höstoljeväxter och höstvetete förväntas bli möjliga att odla i hela området
- Skörden kommer att tidigareläggas vilket innebär att perioden för höstbruk och höstsådd ökar
- De mildare vintrarna och den varma hösten kommer att öka avkastningspotentialen hos höstgrödorna. Även vallen kommer att avkasta mer då vegetationsperioden blir längre

Inom djurhållning:

- Längre betessäsong, särskilt in på hösten.
- Högre avkastning från vallen.
- Klöver gynnas av högre temperatur vilket ger blandvallar en fördel framför rena gräsvallar.

Risker

Inom växtodling:

- Invallade område kan få problem med en ökad nederbörd under vintern
- Höga temperaturer i kombination med en något minskat nederbörd under sommaren ökar risken för torkskador på grödorna. Den nederbörd som faktiskt faller under sommaren faller mer intensivt.
- Vid en ökad andel av höstspannmål i växtföljden blir risken större för vissa ogräsproblem
- Risken för virussjukdomar i spannmål, oljeväxter och potatis ökar markant då antalet bladlöss ökar
- Fritflugan och havrebladlusen flyger ut i fält tidigare på våren, vilket leder till ökad risk för grödskada då grödan angrips i ett tidigt utvecklingsstadium
- Vissa skadesvampar förväntas öka, precis som torröta och svartfläcksjuka

Inom djurhållning:

- Ökad risk för kortvarig värmestress hos svin, fjäderfä, nötkreatur och får
- Försämrad lagringstabilitet på foder. Risk för produktionsstörningar orsakade av mögeltoxin.
- Försämrat fodervärde i grovfoder, lägre proteininnehåll
- Längre betesperioder och minskad vinteravdödning av parasiter på bete gör att parasittrycket på betet kan öka

Örebro har ett geografiskt fördelaktigt läge och det sker många logistiketableringar i länet

- Örebro län kommer ständigt i topp när tidningen *Intelligent Logistik* rankar landets bästa logistiklägen. Detta beror på flera saker:
 - Sveriges demografiska mittpunkt finns i länet
 - Hallsberg är en stor järnvägsknut
 - Korsning mellan E18, E20 och riksväg 50
 - Ligger ungefär mitt emellan Stockholm, Göteborg och Oslo
 - God tillgång till kompetens och mark
 - Örebro Airport är landets fjärde största fraktflygplats
- Business Region Örebro, ett samarbete mellan 11 kommuner i länet, arbetar bland annat för att skapa goda förutsättningar för en utvecklad logistisk verksamhet i regionen

SVERIGES BÄSTA LOGISTIKLÄGEN 2016	
ORT (placering 2016)	Poäng
1. Stor-Göteborg (1) <i>(Business Region Göteborg – Borås)</i>	94
2. Örebroregionen (2) <i>(Örebro, Hallsberg, Arboga, Kumla)</i>	92
3. Östgötaregionen (3) <i>(Norrköping, Linköping, Mjölby, Motala)</i>	90
4. Stockholm Nord (4) <i>(Sigtuna, Väsby, Enköping, Håbo, Bro)</i>	86
5. Helsingborgsregionen (6) <i>(Nordöstra Skåne) UPP</i>	

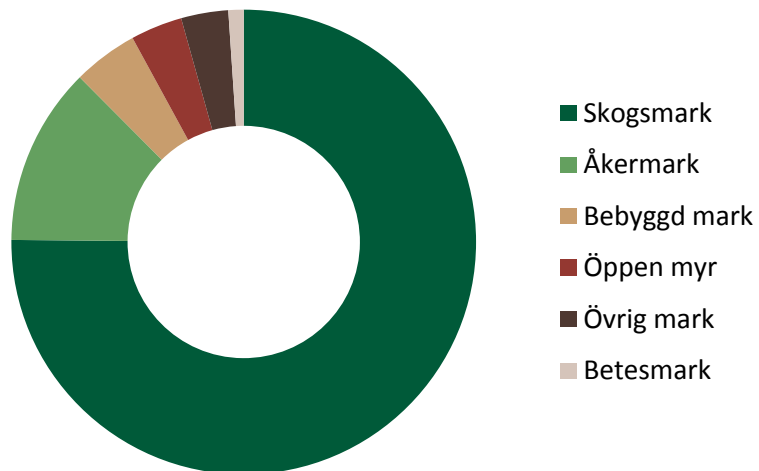

Exempel på centrallager/logistikcentra i länet

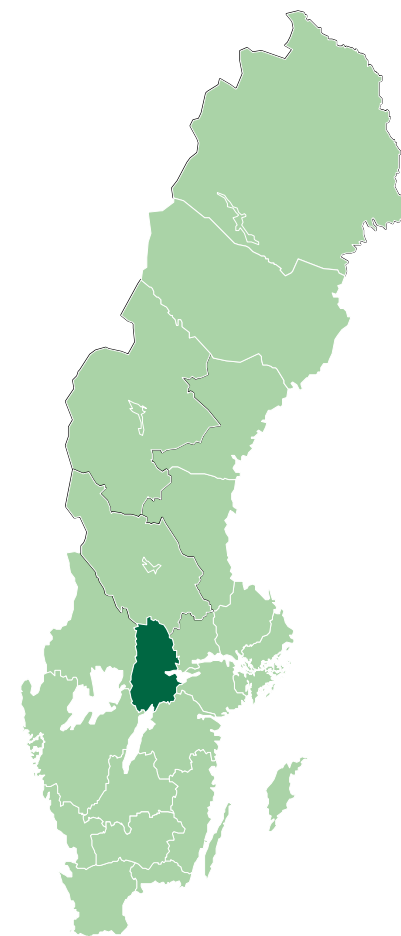
- **Ahlsell**, Hallsberg
- **Catena**, Örebro (under uppbyggnad)
- **Elektroskandia**, Örebro (under uppbyggnad)
- **Lidl**, Örebro (under uppbyggnad)
- **XXL**, Örebro
- **Swedol**, Örebro
- **PostNord**, Hallsberg & Örebro

Marken i Örebro län domineras av skog och åker

75% av marken i länet utgörs av skog

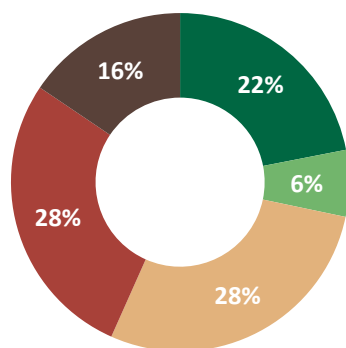

- Länets totala markyta är ca 850 000 ha, av vilka 639 000 ha (75%) är skogsmark
- Drygt 12% (104 000 ha) av marken är åkermark, vilket är betydligt högre än riksnittet på 6%. Det ska dock noteras att riksnittet dras ned pga. de stora skogsarealerna i norra Sverige – i söder finns flera län med större andel åkermark än Örebro.

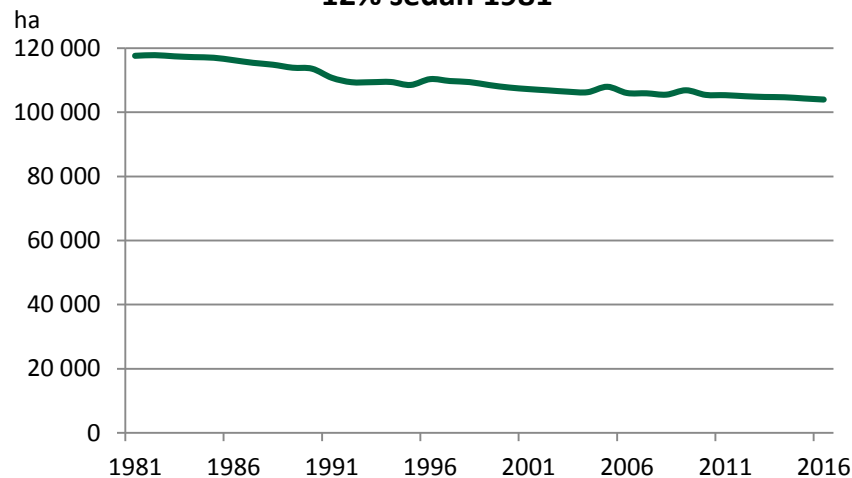

Åkerarealen i länet minskar i samma takt som i övriga landet, och domineras av vall och spannmål

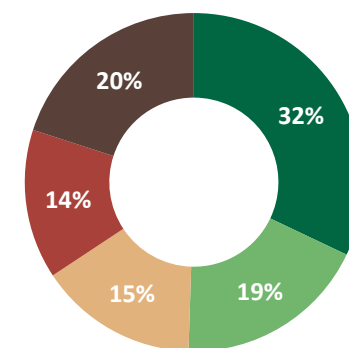
Åkermarkens användning 1981

Arealen åkermark i Örebro län har minskat med 12% sedan 1981

Åkermarkens användning 2016

■ Slätter- och betesvall ■ Vete ■ Korn ■ Havre ■ Övrigt

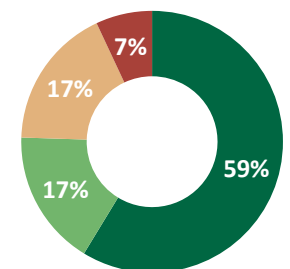
- Åkerarealen i länet har minskat kontinuerligt, från 118 000 ha 1981 till 104 000 ha 2016. under samma period har arealen åkermark i Sverige minskat ungefär lika mycket, dvs. med 12%.
- Idag domineras åkermarken av vall- (32%) och spannmålsodling (49%). Trots att spannmålsarealen är relativt stor har den minskat; 1981 upptog spannmålsodling för 65% av åkerarealen.
- Noterbart är att arealen mark i träda tredubblats sedan 1981, till dagens 10 000 ha (10% av åkerarealen)

PRIMÄRPRODUKTION

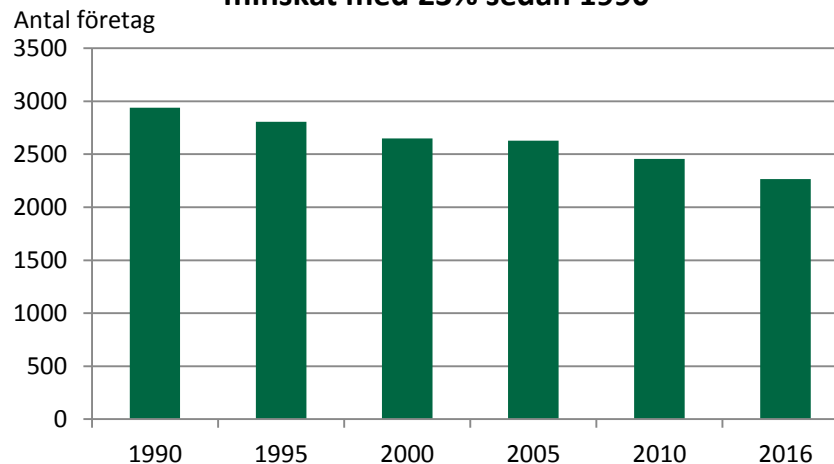
Jordbruksföretagen i länet blir färre, särskilt de mellanstora

Jordbruksföretag per storleksklass 1990

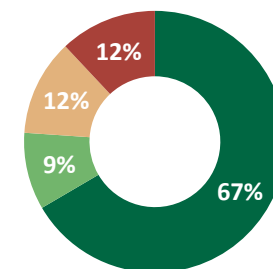

■ 0-30 ha ■ 31-50 ha
■ 51-100 ha ■ 100+ ha

Antalet jordbruksföretag i Örebro län har minskat med 23% sedan 1990

Jordbruksföretag per storleksklass 2016

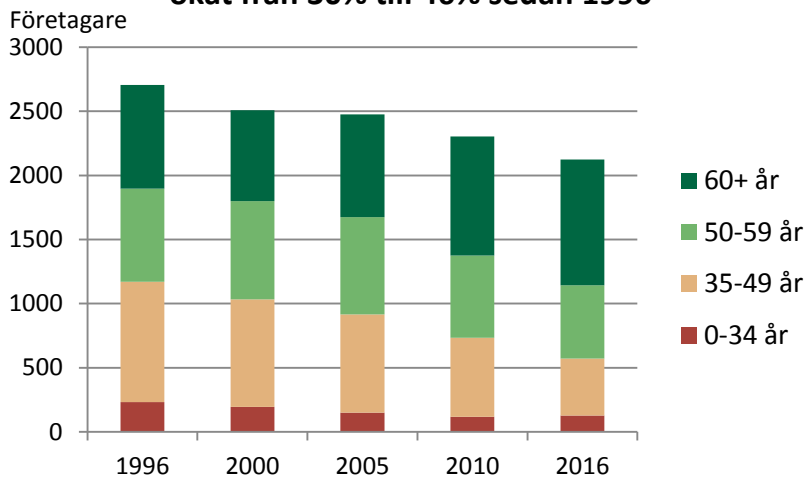

■ 0-30 ha ■ 31-50 ha
■ 51-100 ha ■ 100+ ha

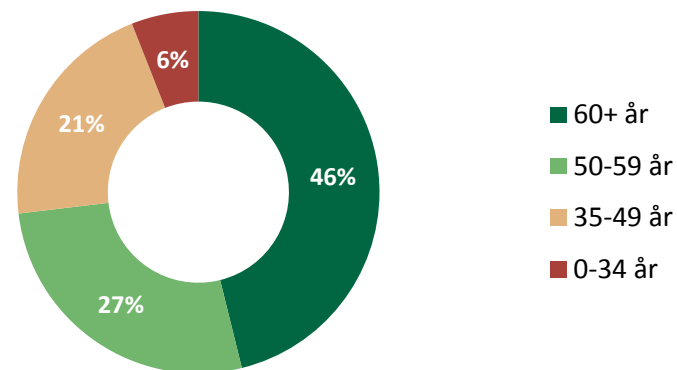
- Även om antalet jordbruksföretag i länet minskat med 23% sedan 1990 så är det faktiskt en lägre minskning än i Sverige totalt sett, där antalet jordbruksföretag minskat med 59% under samma period
- Det sker en polarisering där andelen små (under 30 ha) respektive stora (över 100 ha) jordbruksföretag ökar. Det som däremot minskar är andelen mellanstora företag, med ågor på 30-100 ha.

Nästan hälften av länets jordbruksföretagare är över 60 år

Andelen jordbruksföretagare* över 60 år har ökat från 30% till 46% sedan 1996

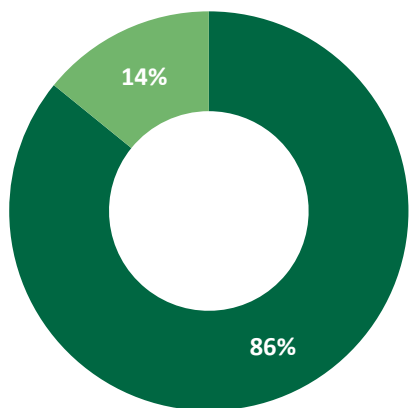
Fördelning jordbruksföretagare efter ålder 2016

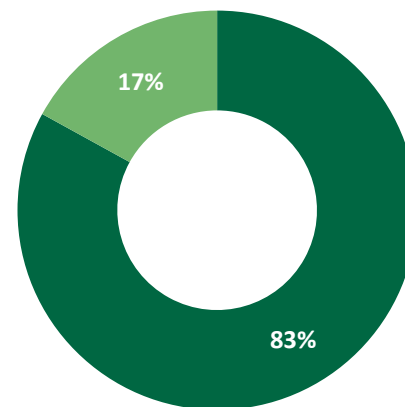
- 2016 var 46% av länets jordbruksföretagare 60 år eller äldre, en ökning från 30% 1996. Motsvarande utveckling syns i Sverige som helhet, där andelen jordbrukare över 60 år vuxit från 32% till 47%.
- Att det finns en utmaning med generationsskiftet syns även på det faktum att andelen företagare under 35 år minskat, från 9% till 6%. Även här liknar utvecklingen i Örebro län den i övriga Sverige, där andelen jordbruksföretagare under 35 år var så låg som 5% 2016.

Andelen kvinnliga jordbruksföretagare ökar såväl i länet som i hela Sverige

Fördelning jordbruksföretagare i länet 2005

Fördelning jordbruksföretagare i länet 2016

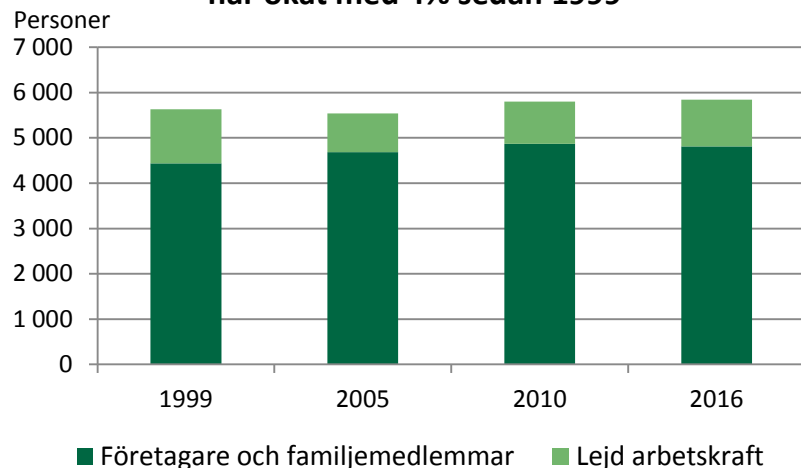

■ Kvinna
■ Man

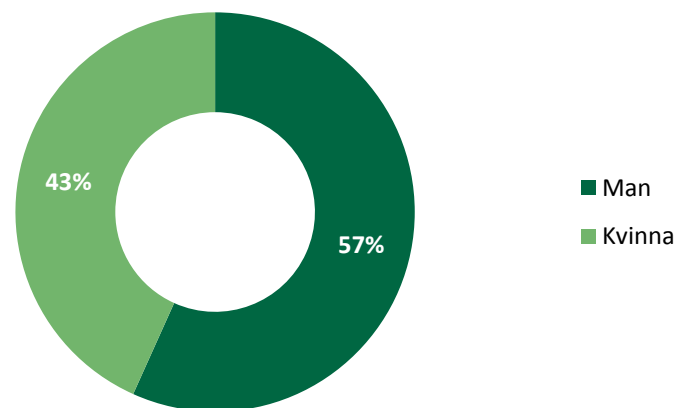
- Såväl andelen som antalet kvinnliga jordbruksföretagare i länet har ökat sedan 2005, och 2016 var 361 av länets lantbruksföretagare kvinnor
- Denna utveckling är en spegling av den i övriga Sverige, där andelen kvinnliga lantbruksföretagare vuxit från 14% 2005 till 17% 2016

Trots att antalet jordbruksföretag minskat, sysselsätter jordbruket i länet fler människor

Antalet sysselsatta inom jordbruket i länet har ökat med 4% sedan 1999

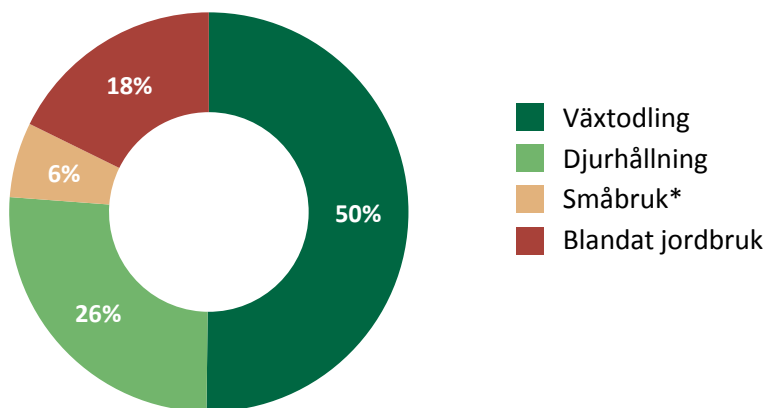
Fördelning sysselsatta efter kön 2016

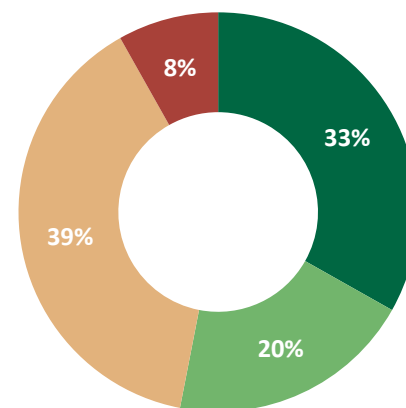
- Antalet sysselsatta inom länets jordbruksföretag har ökat med 4% från 1999 till 2016 (från ca 5 600 till 5 800 personer). Detta är en annan utveckling än i hela Sverige, där antalet sysselsatta minskat med 3% under samma period.
- Precis som för företagsledare ökar andelen kvinnor som är sysselsatta inom jordbruket. Samma utveckling syns i Örebro län som i Sverige totalt sett, där andelen sysselsatta **kvinnor i jordbruket var 58% 2016.**

Växtodling och animalieproduktion är båda viktiga delar av länets jordbruk

Areal åkermark efter driftsinriktning

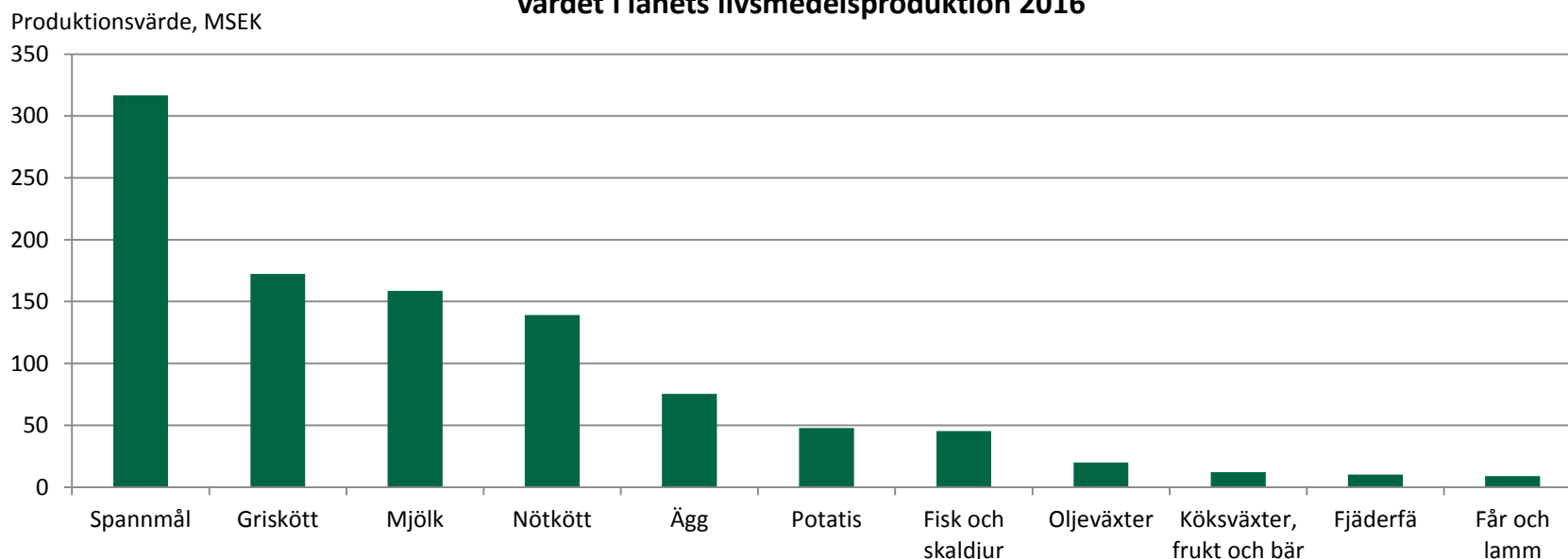
Antal företag efter driftsinriktning

- Inom växtodling dominerar spannmål medan merparten av arealen för djurhållning används av företag med mjölkproduktion
- Jämfört med hela Sverige så är en större andel av åkermarken i Örebro län vigd åt åkermark (44% i hela landet), medan andelen som används till djurhållning är lägre (37% i hela Sverige). Detsamma gäller för antalet företag, där det i hela Sverige finns ungefär lika många som sysslar med djurhållning som växtodling (båda omkring 28%).

Spannmål, griskött och mejeri är värdefulla delar av länets livsmedelsproduktion

Spannmålsproduktion stod för den största delen av värdet i länets livsmedelsproduktion 2016

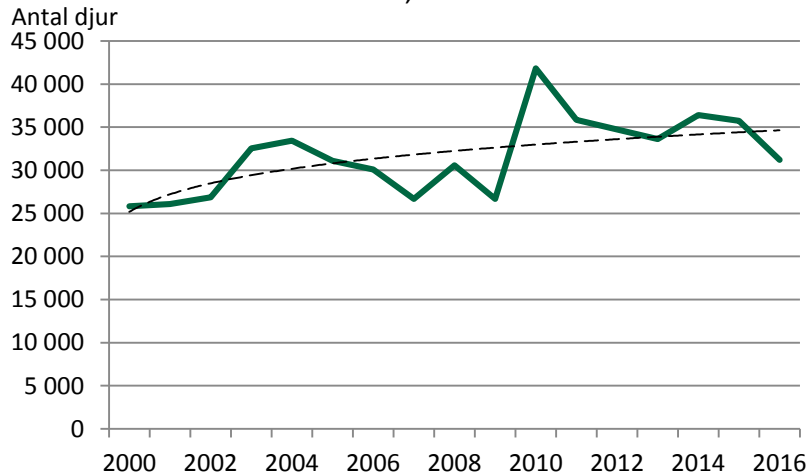
- Länets totala produktionsvärde uppgår till omkring **1 007 MSEK**
- OBS: Värdet för fisk och skaldjur inkluderar all yrkesmässig fångst i Hjälmarer och Vättern, varför den faktiska siffran för Örebro län troligen är något lägre.
- OBS: Siffrorna för köksvaxter, frukt och bär är från 2014

En ökning i antalet slaktsvin i länet gör att man går emot den nationella trenden

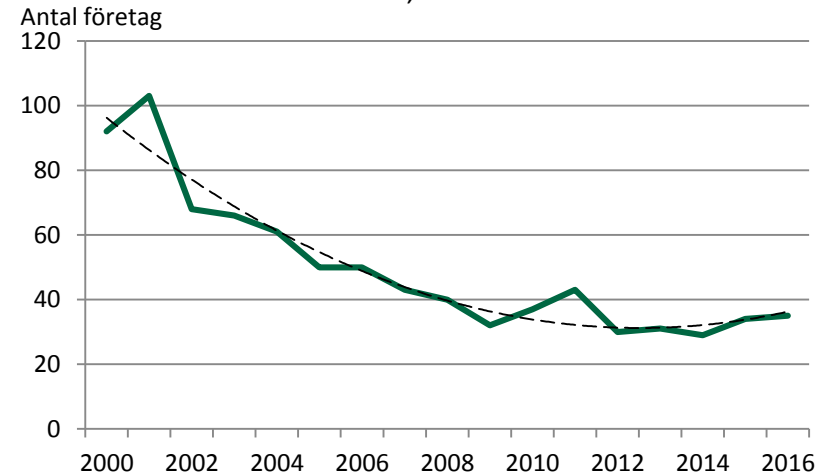
Antal slaktsvin över 20 kg

Trend 5 år: -13%; Trend 10 år: -4%

Antal företag med slaktsvin

Trend 5 år: -19%; Trend 10 år: -30%

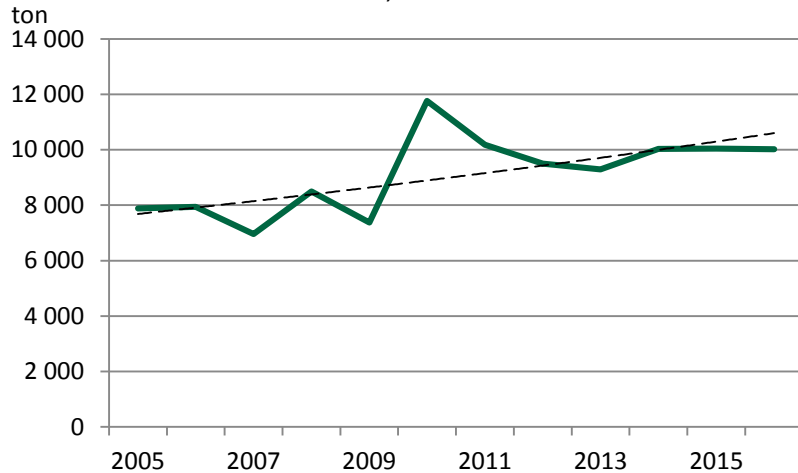
- Antalet slaktsvin i länet har pendlat kring ca 35 000 de senaste åren, med en ökning på totalt 21% sedan år 2000. Detta står i skarp kontrast till utvecklingen i hela landet, där antalet slaktsvin minskat med 27% under samma period. På sistone har dock utvecklingen mattats av något.
- Vad gäller antalet företag liknar utvecklingen i länet (-62%) den i landet (-74%). Detta i kombination med fler djur har gjort att den genomsnittliga besättningen ökat kraftigt, från 281 till 892 slaktsvin per företag. Denna strukturrationalisering är en tydlig trend, som syns i hela den svenska grisnäringen.
- Av landets totalt 835 000 slaktsvin finns **3,7%** i Örebro län (siffror för 2016)

Produktionen av griskött i länet har vuxit något de senaste åren

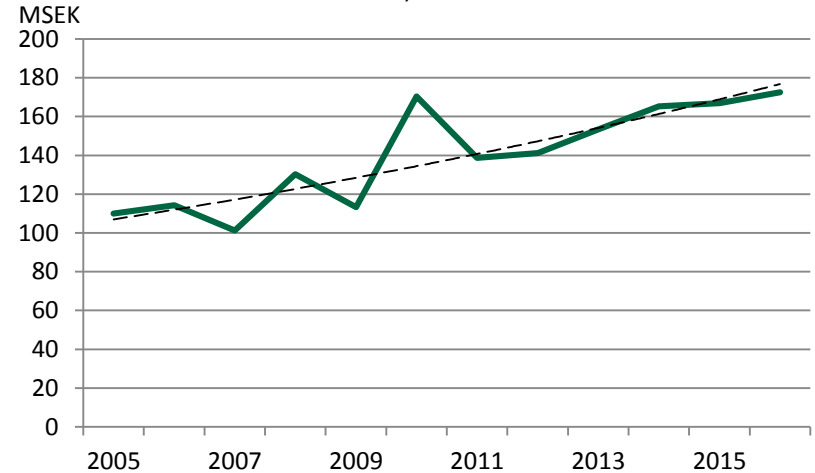
Produktionsvolym – griskött

Trend 5 år: -2%; Trend 10 år: +26%

Produktionsvärde – griskött

Trend 5 år: +24%; Trend 10 år: +51%

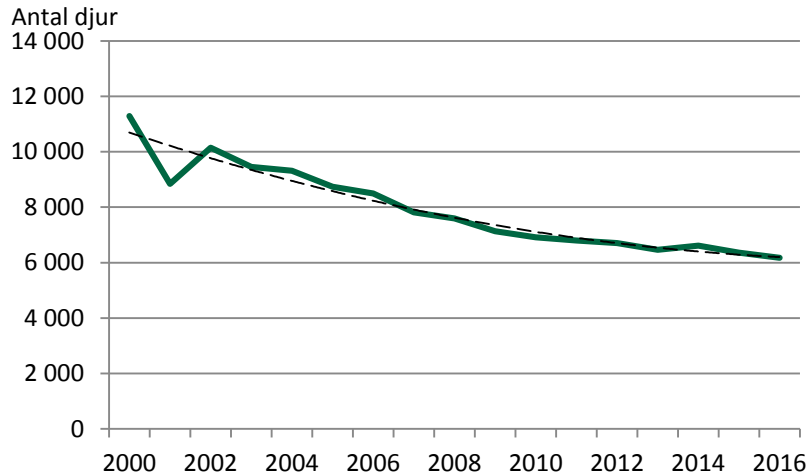
- Produktionsutvecklingen för griskött följer den för antalet djur och har därmed vuxit något sedan 2005, men legat på samma nivå de senaste åren. Precis som för övriga köttslag har produktionsvärdet vuxit mer än produktionsvolymen, tack vare stärkta avräkningspriser.

Antalet kor för mjölkproduktion i länet har minskat kontinuerligt de senaste 15 åren

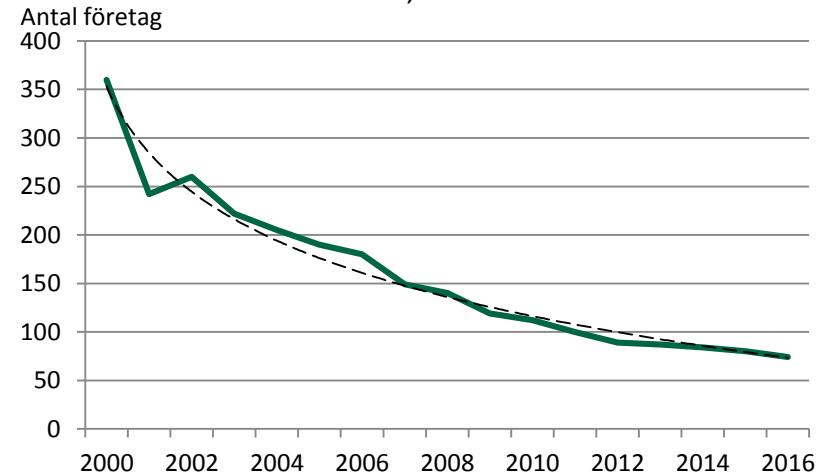
Antal kor för mjölkproduktion

Trend 5 år: -9%; Trend 10 år: -27%

Antal företag med kor för mjölkproduktion

Trend 5 år: -26%; Trend 10 år: -59%

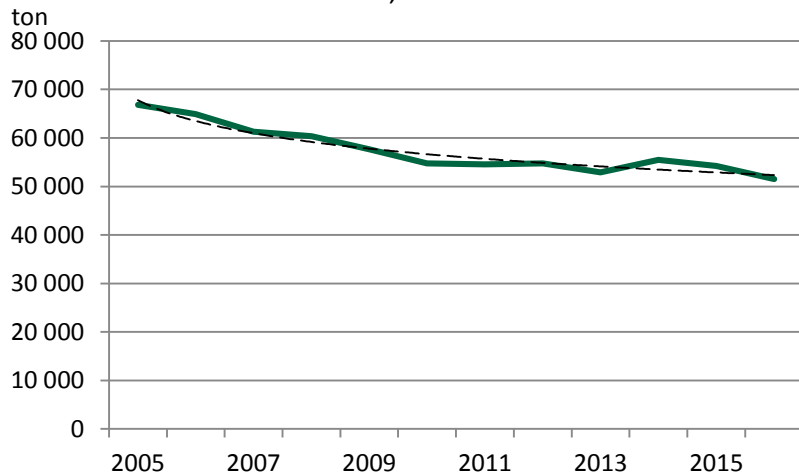
- Såväl antalet djur som antalet företag har minskat mer i Örebro län än i Sverige totalt sett, där antalet kor minskat med 23% och antalet företag med 69% under samma tidsperiod. Minskningen har dock avtagit något, och antalet kor har de senaste åren minskat med omkring 2% per år.
- Den genomsnittliga besättningen ligger på 83 kor för mjölkproduktion per företag i länet, att jämföras med 85 i hela landet. Detta är en markant ökning sedan år 2000, då varje företag hade 31 kor i snitt.
- Av landets totalt 331 000 kor för mjölkproduktion finns **1,9%** i Örebro län (siffror för 2016)

Även mjölkinvägningen i länet minskar något

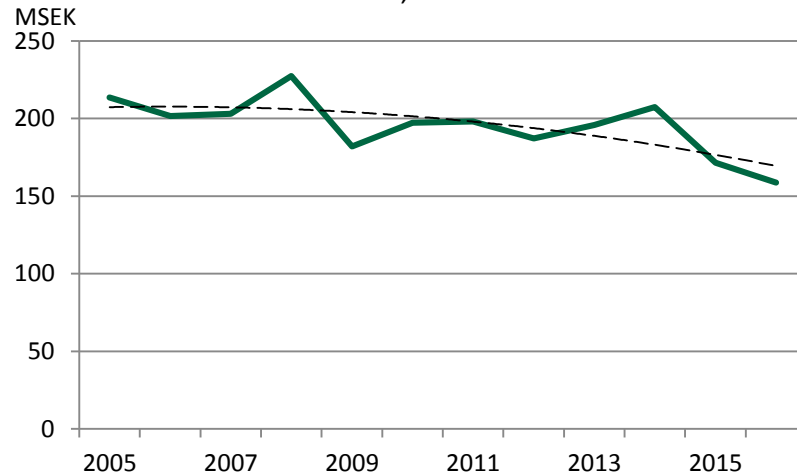
Produktionsvolym – mjölk

Trend 5 år: -6%; Trend 10 år: -21%

Produktionsvärde – mjölk

Trend 5 år: -20%; Trend 10 år: -21%

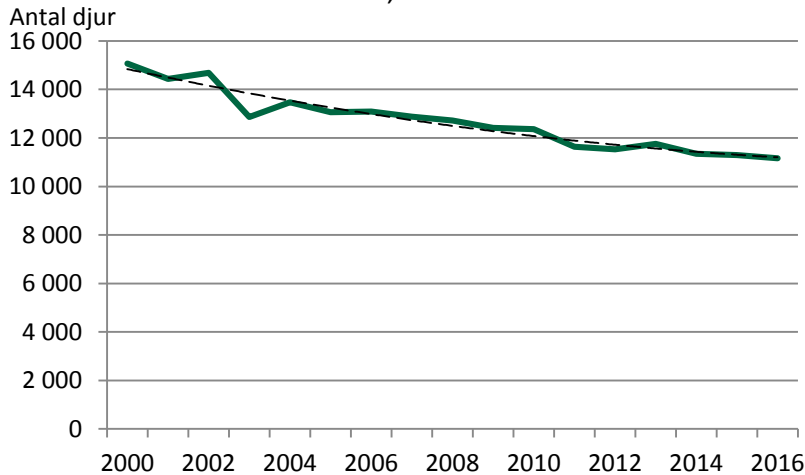
- Precis som för antalet kor har minskningen av invägd mjölk varit större i länet än i hela landet, där invägningen minskat med omkring 10% sedan 2005
- Produktionsvärdet har utvecklats på ett liknande sätt som invägningen, med en stor dipp i samband med mjölkkrisen 2015. Trots detta är mjölkproduktion fortfarande en stor del av länets livsmedelsproduktion, med ett produktionsvärde på omkring 160 MSEK 2016. Det ska dock noteras att mjölkpriset vänt uppåt under 2017, varför produktionsvärdet för innevarande år troligen blir högre än 2016.

Antalet företag med nötköttsproduktion blir färre men större

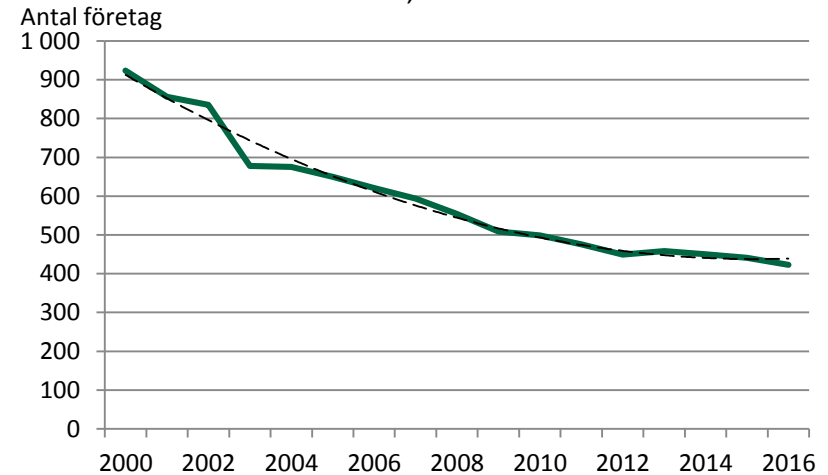
Antal kvigor, tjurar och stutar

Trend 5 år: -4%; Trend 10 år: -15%

Antal företag med kvigor, tjurar och stutar

Trend 5 år: -11%; Trend 10 år: -32%

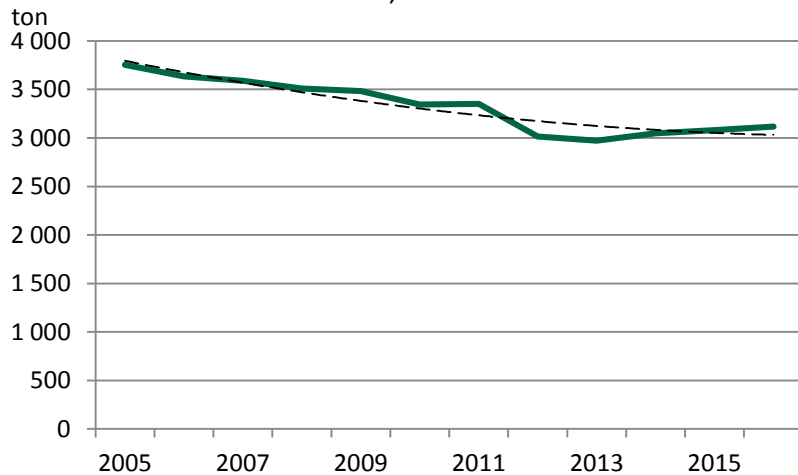
- Antalet kvigor, tjurar och stutar har minskat med 26% sedan år 2000, en större minskning än Sverige totalt sett (-17%). Även antalet företag minskar mer än i landet, dock marginellt.
- Den relativt sett större minskningen av antalet företag har medfört att den genomsnittliga besättningen ökat från 16 till 26 kvigor, tjurar och stutar per företag. Detta är på samma nivå som Sverige totalt sett, där snittet ligger på 30 djur per företag.
- Av landets totalt 489 000 kvigor, tjurar och stutar finns **2,3%** i Örebro län (siffror för 2016)

Trots en minskad produktionsvolym har värdet av länets nötköttsproduktion ökat de senaste åren

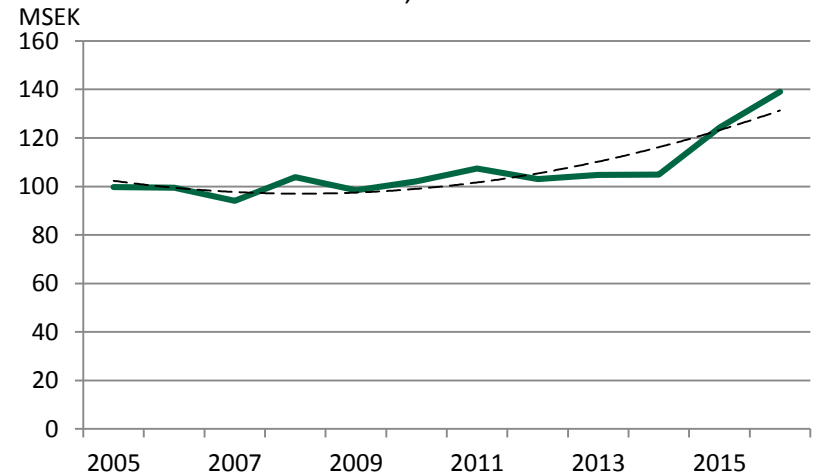
Produktionsvolym – nötkött

Trend 5 år: -7%; Trend 10 år: -14%

Produktionsvärde – nötkött

Trend 5 år: +29%; Trend 10 år: +40%

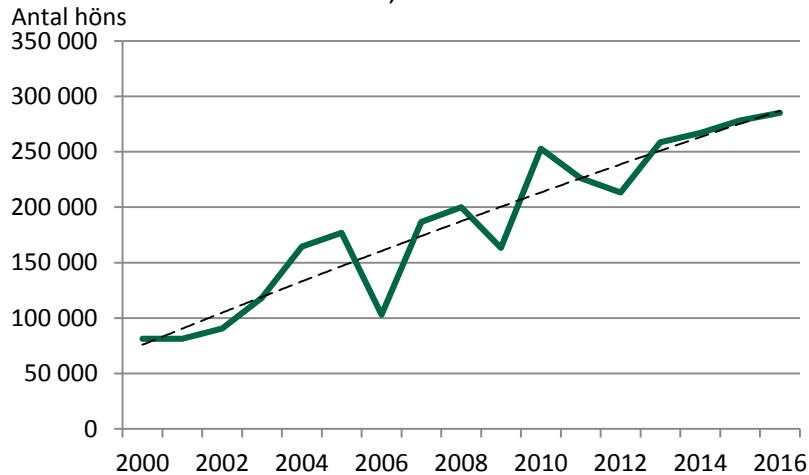
- Efter en minskning fram till 2013 har länets nötköttsproduktion ökat något varje år
- Trenden för produktionsvärdet ser ännu bättre ut, mycket tack vare en kraftig ökning i avräkningspriset de senaste åren. Detta kan i sin tur bero på en vurm för svenskt kött, där konsumenterna idag i större utsträckning är villiga att betala ett merpris för kött som producerats i landet.

Ägg i Örebro län

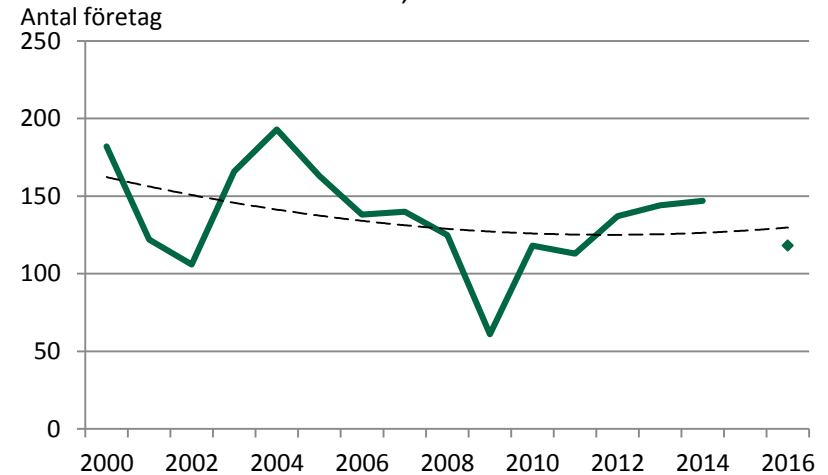
Antal värphöns

Trend 5 år: +26%; Trend 10 år: +177%

Antal företag med värphöns (data saknas 2015)

Trend 5 år: +4%; Trend 10 år: -14%

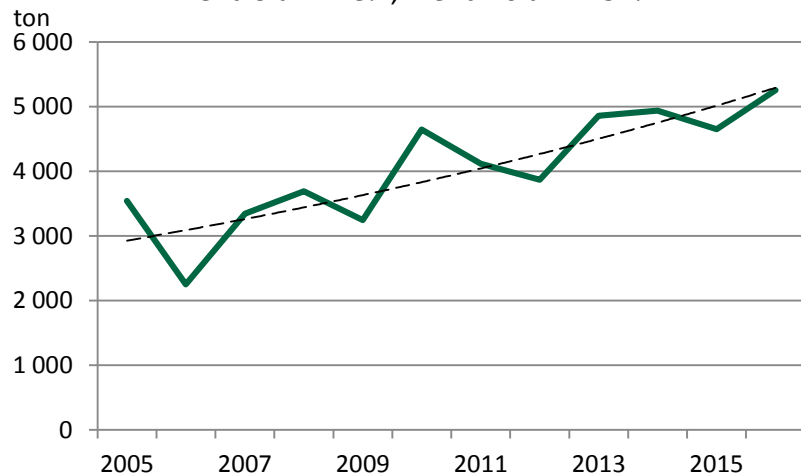
- Antalet värphöns i länet har ökat med hela 250% sedan år 2000, en betydligt större ökning än i Sverige totalt sett (+44%). Minskningen i antalet företag var lägre i länet (-35%) än i landet (-49%).
- Merparten av länets företag med höns har relativt små besättningar. Av de 118 företag i länet som hade höns 2016 var det endast 15 st som hade fler än 200 höns.
- Av landets totalt 8 174 000 värphöns finns **3,5%** i Örebro län (siffror för 2016).
- *Angående 2016 års siffror: Enligt Jordbruksverket fanns 609 000 värphöns i länet. Joakim Närkeby på Svenska Äggs regionförening i Örebro menar dock att denna siffra inte stämmer, då man troligen räknat med antalet unghöns. Enligt honom är det rimligare att beräkna siffran för 2016 utifrån tidigare års tillväxt.*

Länets äggproduktion ökar stadigt i både volym och värde

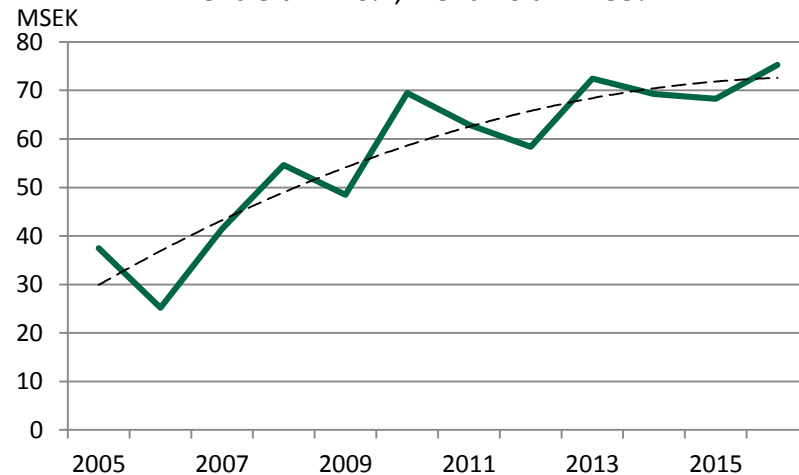
Produktionsvolym – ägg

Trend 5 år: +28%; Trend 10 år: +134%

Produktionsvärde – ägg

Trend 5 år: +20%; Trend 10 år: +199%

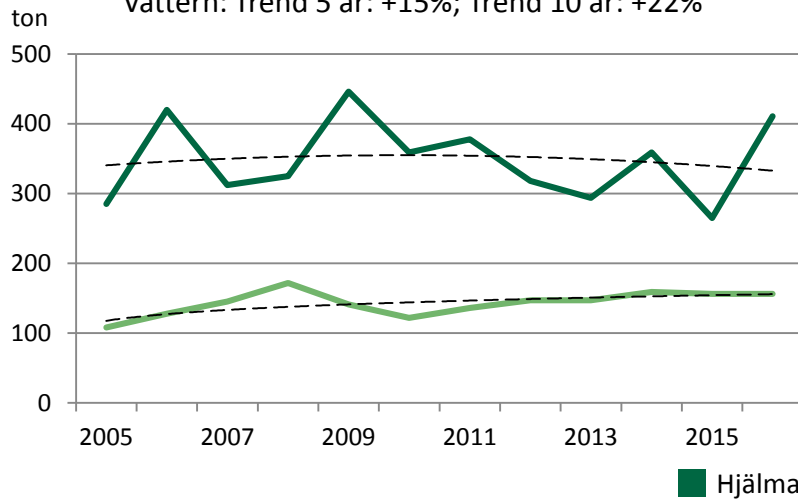
- Den stora ökningen i produktionsvärde beror främst på att andelen ekologiska ägg ökat, precis som avräkningspriset för såväl ekologiska som frigående ägg
- I Örebro län fanns 2016 8 stycken äggpackerier

Fångsten av fisk och kräftor från de stora sjöarna i länet har en fluktuerande men uppåtgående trend

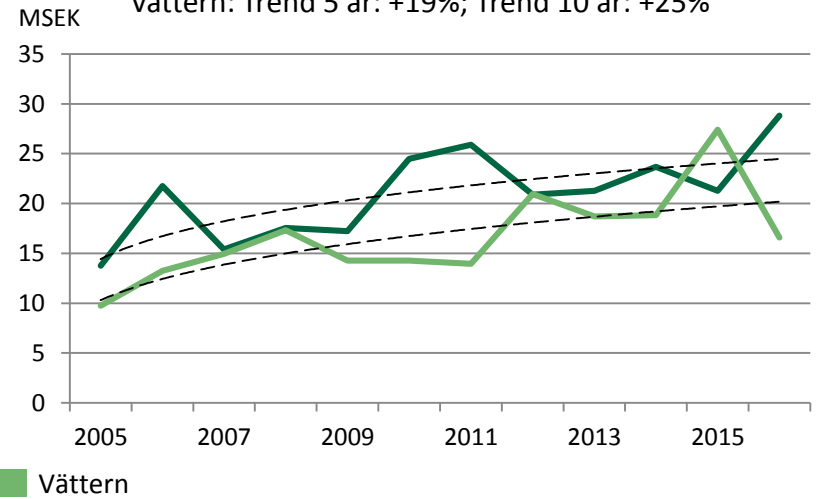
Mängd fångad fisk i Hjälmaresen och Vättern

Hjälmaresen: Trend 5 år: +9%; Trend 10 år: -2%
 Vättern: Trend 5 år: +15%; Trend 10 år: +22%

Produktionsvärde Hjälmaresen och Vättern

Hjälmaresen: Trend 5 år: +11%; Trend 10 år: +32%
 Vättern: Trend 5 år: +19%; Trend 10 år: +25%

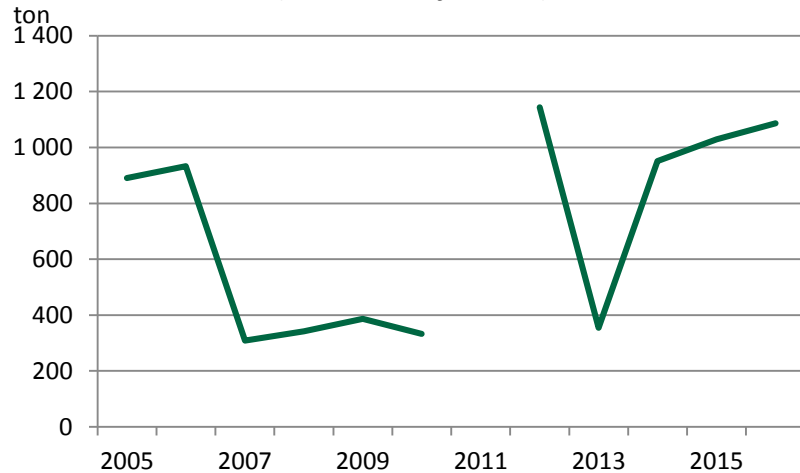

- Fångsten från det yrkesmässiga fisket i sötvatten varierar kraftigt mellan åren (såväl i volym som värde), men 2016 års produktion är bland de högsta under den senaste tioårsperioden
- Fångsten i Hjälmaresen domineras av gös (255 ton) och kräftor (82 ton). I Vättern består fångsten nästan uteslutande av kräftor (123 ton). Av landets totala sötvattenfångst av kräftor stod Hjälmaresen 2016 för 37% och Vättern för hela 56%.
- Vad gäller odlad fisk har Örebro län 4 odlingar med sättfisk, som 2016 producerade 121 ton sättfisk (14% av Sveriges samlade produktion). Produktionen av matfisk i länet är försumbar.
- Noterbart är att både Hjälmaresen och (framför allt) Vättern angränsar till fler län än Örebro, så hela produktionsvolymen/-värdet tillfaller inte länet

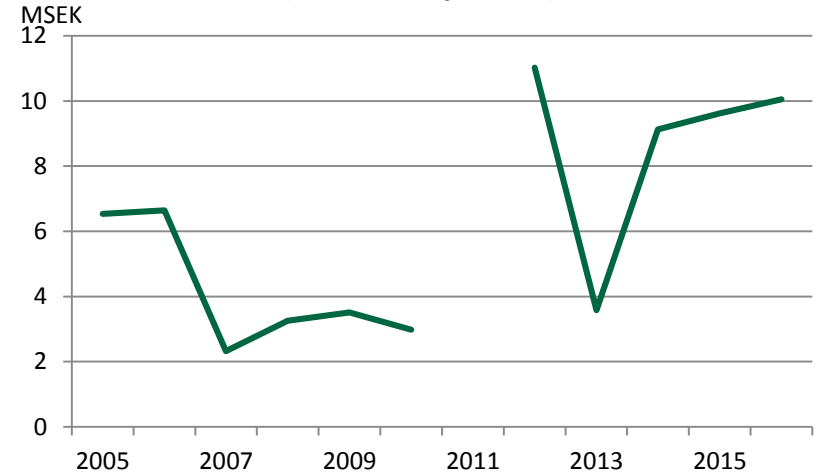

Produktionen av fjäderfä i länet varierar men har ökat

Produktion av fjäderfäkött
(data saknas för 2011)

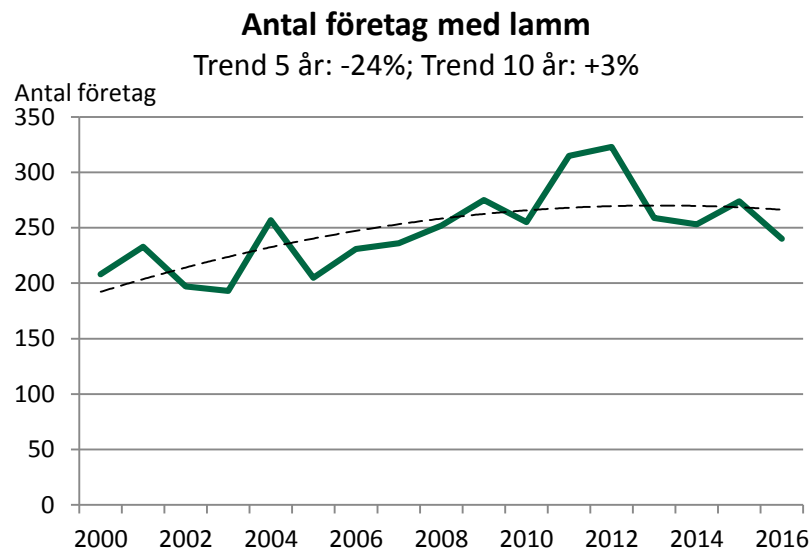
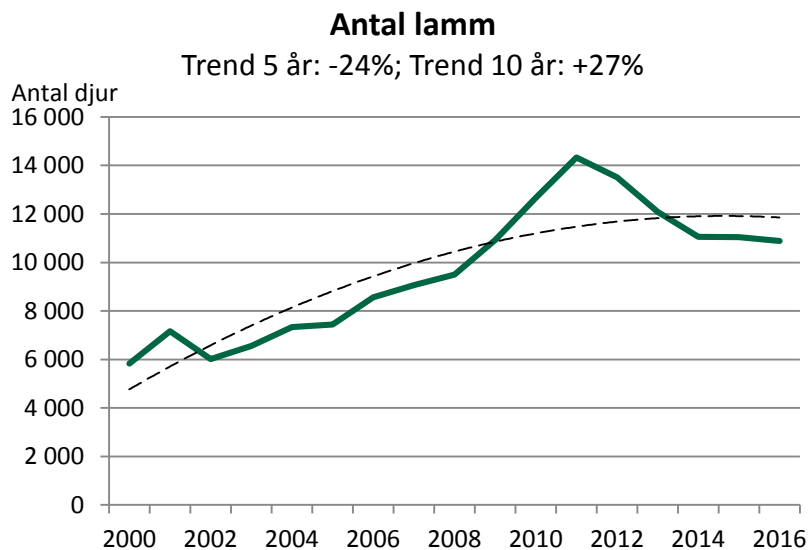
Produktionsvärde för fjäderfäkött
(data saknas för 2011)

- Produktionssiffror för fjäderfä och information om antal slaktkycklingar samt antalet företag med slaktkycklingar är fragmentariska. Antalet slaktkycklingar 2016 var drygt 54 000, vilket motsvarar **0,6%** av det totala antalet slaktkycklingar i landet.
- En jämförelse av produktionssiffrorna 2016 och 2005 ger vid hand en ökning med 22% i volym och 54% i värde

Trenden för lamm i länet är positiv, med en tillväxt både i antal djur och antal företag

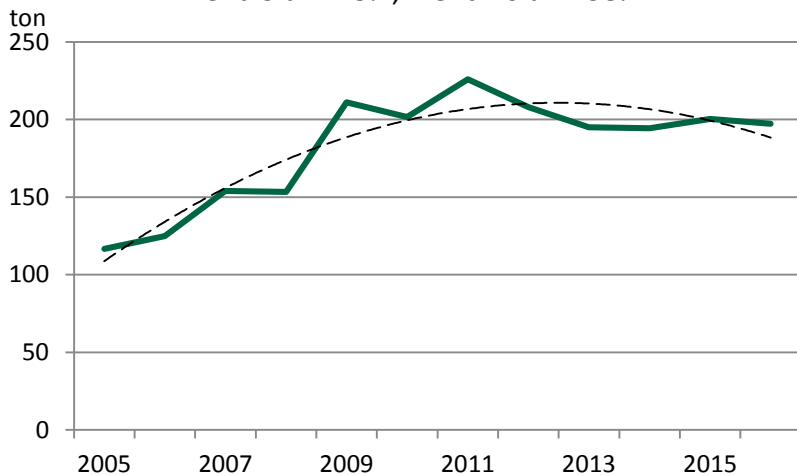
- Tillväxten inom lammnäringen har varit betydligt större i länet än i hela Sverige. Antalet lamm har ökat med 87% (+27% i landet) och antalet företag med lamm har ökat med 27% (-1% i landet) sedan år 2000. på senare år har dock utvecklingen mattats av och såväl antal lamm som antal företag har minskat.
- I och med en relativt sett större ökning i antalet djur har den genomsnittliga besättningsstorleken ökat, från 28 till 45 lamm. Detta liknar utvecklingen i Sverige, där snittet idag ligger på 41 lamm per företag.
- Av landets totalt 297 000 lamm finns **3,7%** i Örebro län (siffror för 2016)

Tillväxten i produktionsvolym och produktionsvärde för länets lammproduktion har varit god

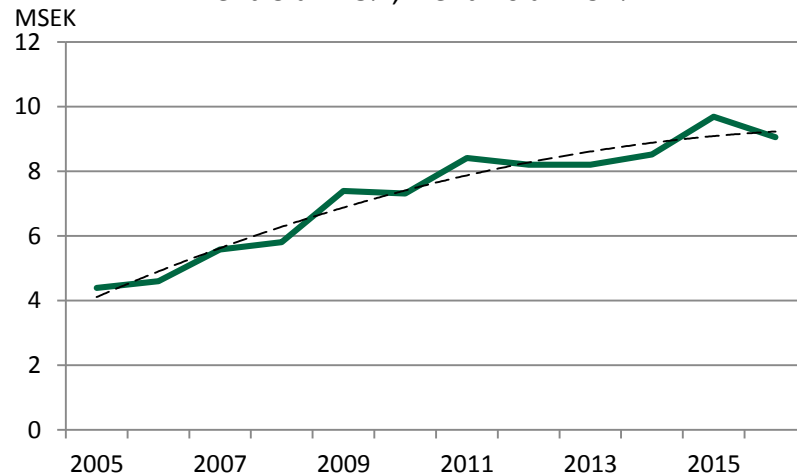
Produktionsvolym – lamm- och fårkött

Trend 5 år: -13%; Trend 10 år: +58%

Produktionsvärde – lamm- och fårkött

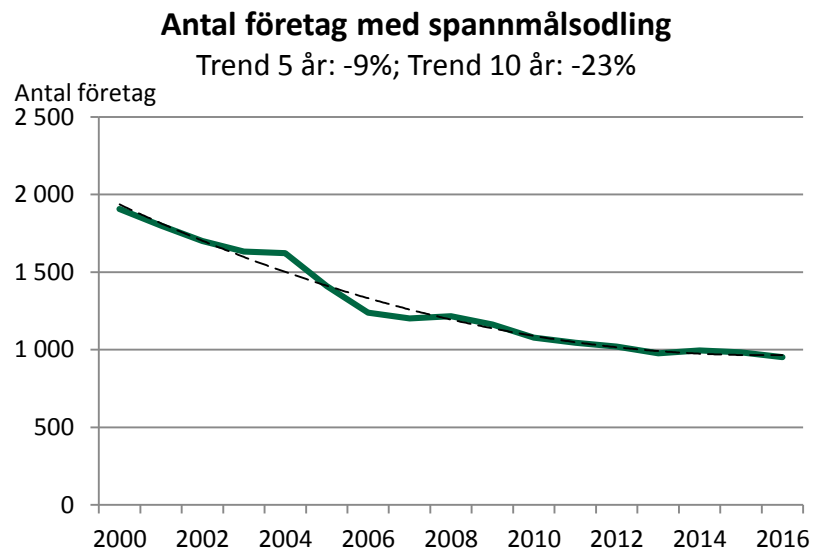
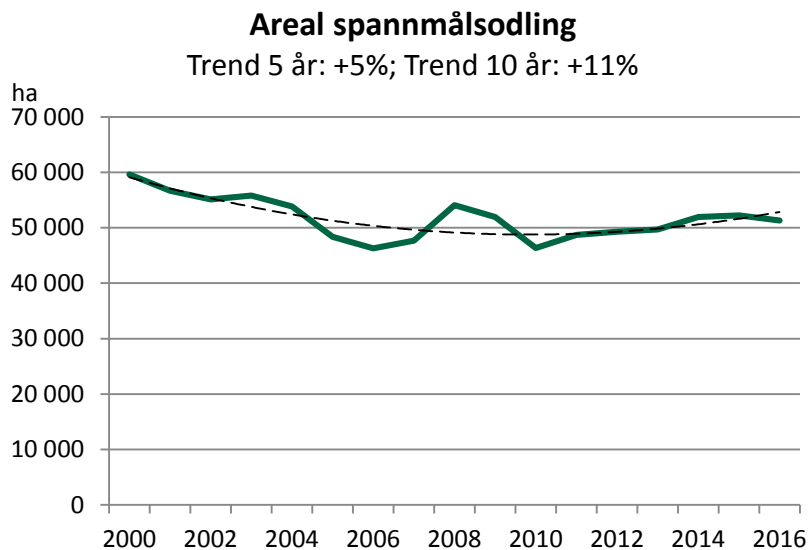
Trend 5 år: +8%; Trend 10 år: +97%

- Produktionsutvecklingen för lammkött följer den för antalet djur och har vuxit kraftigt sedan 2005, men med en viss minskning/stabilisering de senaste tre åren. Produktionsvärdet har stigit än mer, vilket precis som för nötköttet beror på ökade avräkningspriser.

Spannmålsarealen i länet har minskat något, men inte lika mycket som antalet företag med spannmålsodling

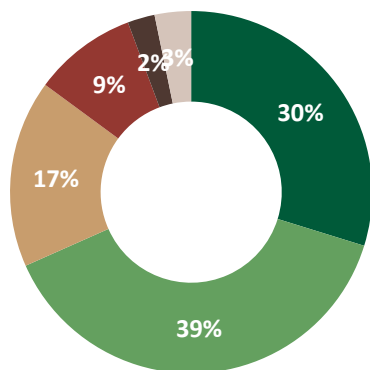

- Arealen åkermark i länet som används för spannmålsodling har minskat med 14% sedan år 2000. Den största minskningen skedde de första åren och de senaste åren har spannmålsarealen vuxit något. Utvecklingen liknar den i hela Sverige, där spannmålsarealen minskat med 17% sedan år 2000.
- Utvecklingen av antal företag med spannmålsodling i länet (-50% sedan år 2000) liknar även den övriga landet (-51%)
- Av landets totalt 1 020 000 hektar spannmålsodling finns **5,0%** i Örebro län (siffror för 2016)

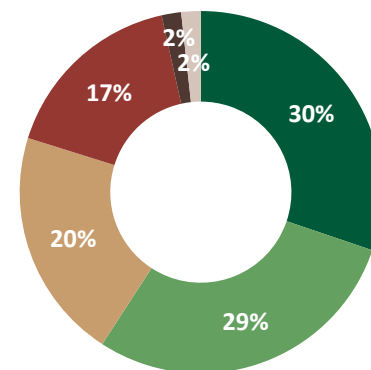

Vårkorn, havre och höstvetete är de vanligaste grödorna i länet

Spannmålsodlingens arealfördelning år 2000

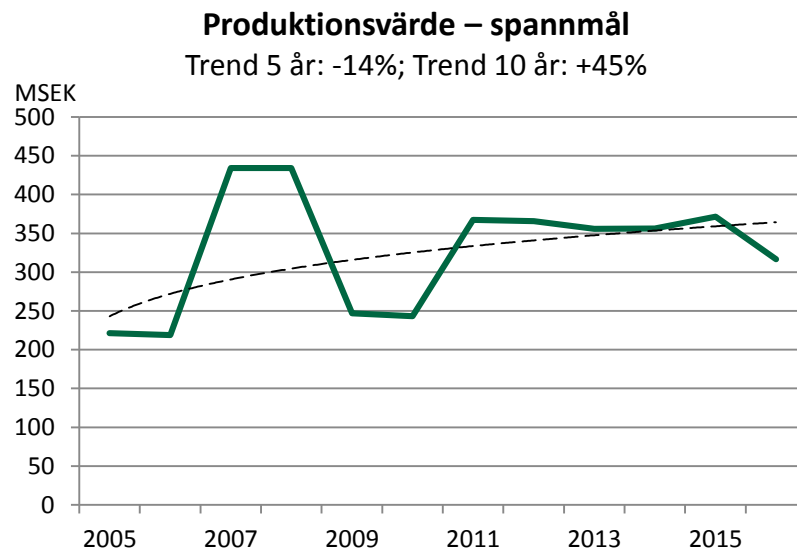
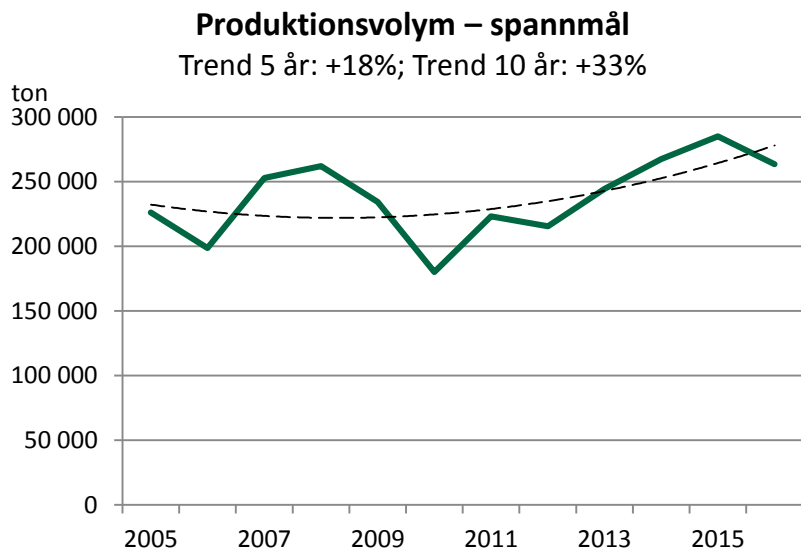
Spannmålsodlingens arealfördelning år 2016

- År 2000 odlades havre på 23 000 hektar, eller 39% av länets totala spannmålsareal. 2016 är havre fortsatt en viktig gröda, men idag är vårkorn något större sett till areal (båda ligger på omkring 15 000 hektar).
- De grödor som ökat sin areal mest sedan år 2000 är höst- och vårvete, som tillsammans upptar 37% av länets spannmålsareal idag
- I Sverige totalt sett är höstvetete (37% av spannmålsarealen) och vårkorn (30%) de överlägset största spannmålsgrödorna

Länets spannmålsproduktion har fluktuerat men ökat något

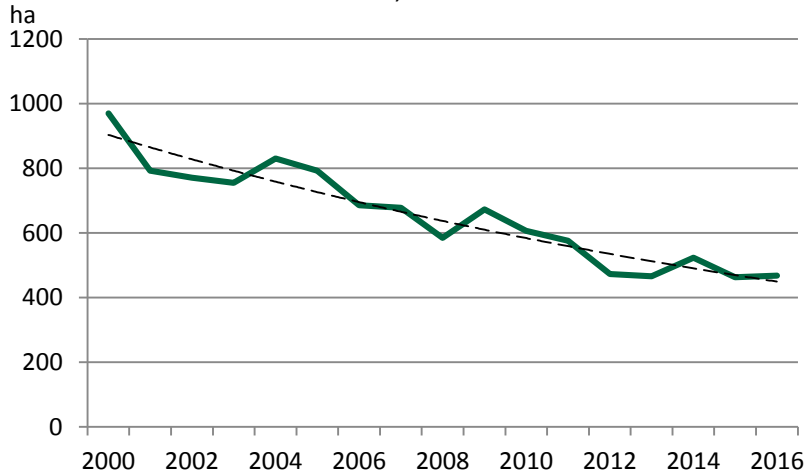
- Spannmålsproduktionen i länet har varierat något mellan åren, men totalt sett är ökningen 17% sedan år 2000. Detta är en större ökning än i Sverige totalt sett (+8%).
- Precis som produktionsvolym finns en hel del fluktuationer i produktionsvärdet. Detta beror på att avräkningspriset för spannmål i Sverige är direkt beroende av utvecklingen på världsmarknaden, där priset varierat kraftigt.

Såväl arealen som antalet företag med matpotatisodling i länet har en tydligt nedåtgående trend

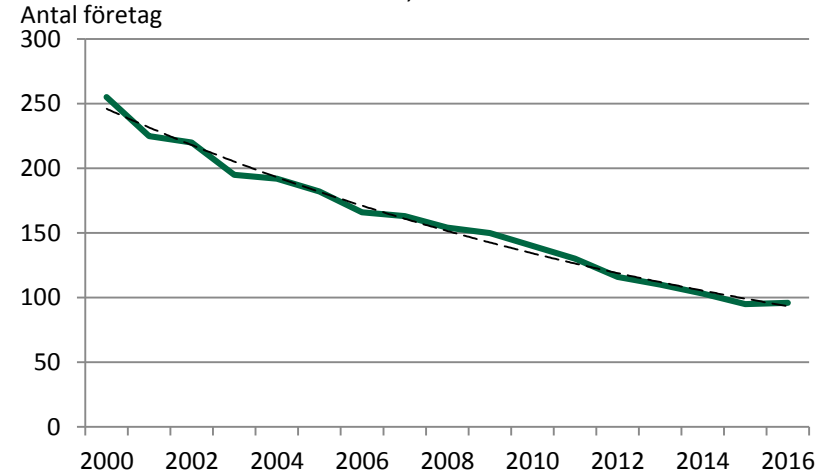
Areal matpotatisodling

Trend 5 år: -19%; Trend 10 år: -32%

Antal företag med matpotatisodling

Trend 5 år: -26%; Trend 10 år: -42%

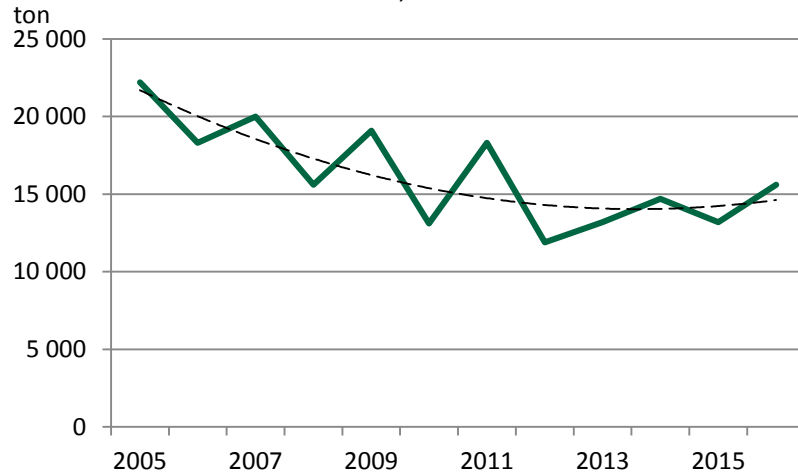
- Arealen åkermark som används för matpotatisodling har minskat betydligt mer i länet (-52%) än i övriga Sverige (-27%) sedan år 2000
- Även vad gäller antalet företag är minskningen något större i länet (-62%) än i landet (-54%)
- Av landets totalt 17 000 hektar matpotatisodling finns **2,7%** i Örebro län (siffror för 2016)

Trots att länets potatisproduktion minskat har produktionsvärdet ökat

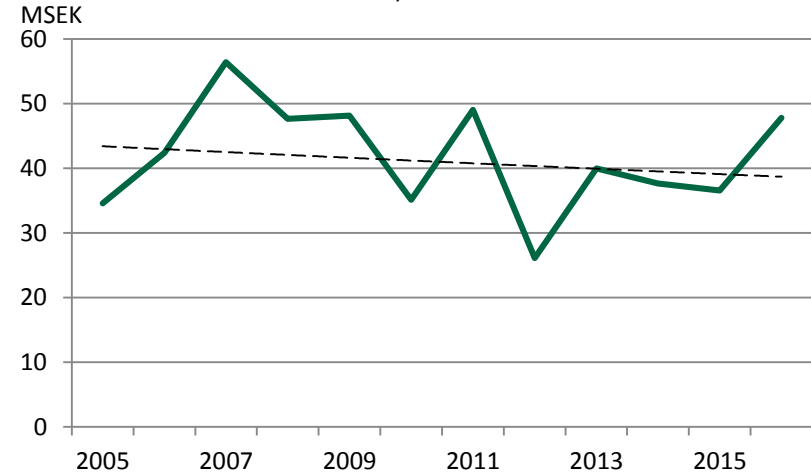
Produktionsvolym – matpotatis

Trend 5 år: -15%; Trend 10 år: -15%

Produktionsvärde – matpotatis

Trend 5 år: -3%; Trend 10 år: +13%

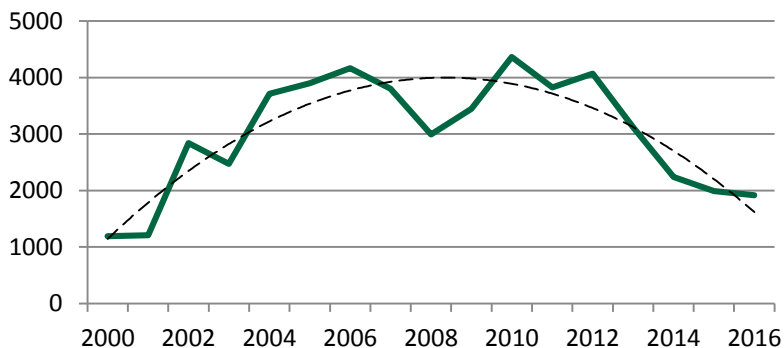
- Precis som arealen har länets potatisproduktion minskat kontinuerligt, med små ökningar enstaka år. Trots detta har produktionsvärdet för länets potatisproduktion faktiskt ökat sedan 2005. Merparten av denna ökning kan härledas till att avräkningspriset för potatis steg kraftigt under åren 2005-2007. Därefter har avräkningspriset, och därmed produktionsvärdet, legat kring en nivå mellan 40 och 50 MSEK.

Produktionen av oljeväxter i länet domineras av höstraps och har minskat något

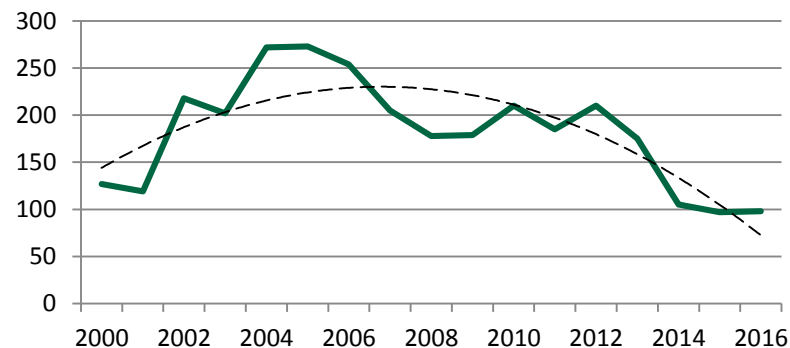
Areal för odling av raps och rybs

Trend 5 år: -50%; Trend 10 år: -54%

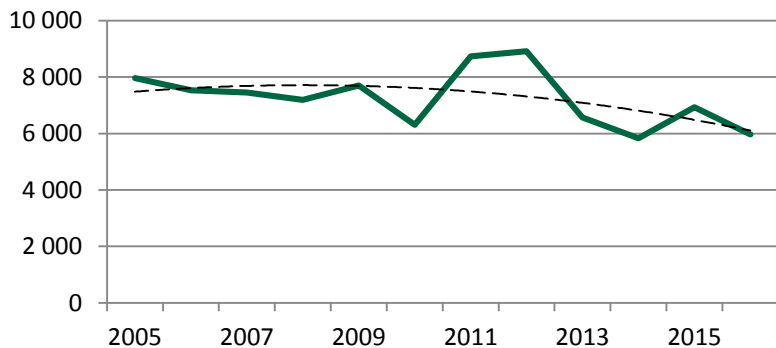
Antal företag med raps- och rybsodling

Trend 5 år: -47%; Trend 10 år: -61%

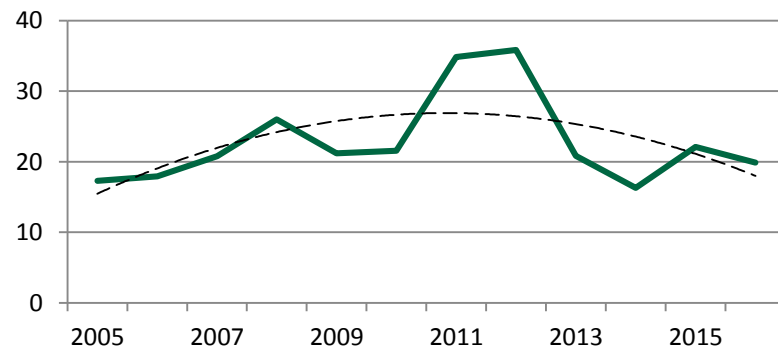
Produktionsvolym – raps och rybs

Trend 5 år: -32%; Trend 10 år: -21%

Produktionsvärde – raps och rybs

Trend 5 år: -43%; Trend 10 år: +11%

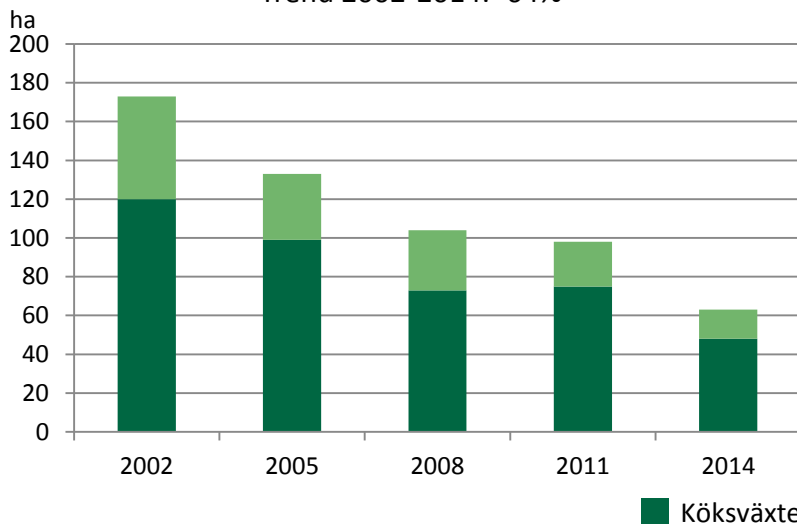

Frilandsodlingen (av köksväxter, frukter och bär) i länet minskar, både sett till odlingsareal och antal företag

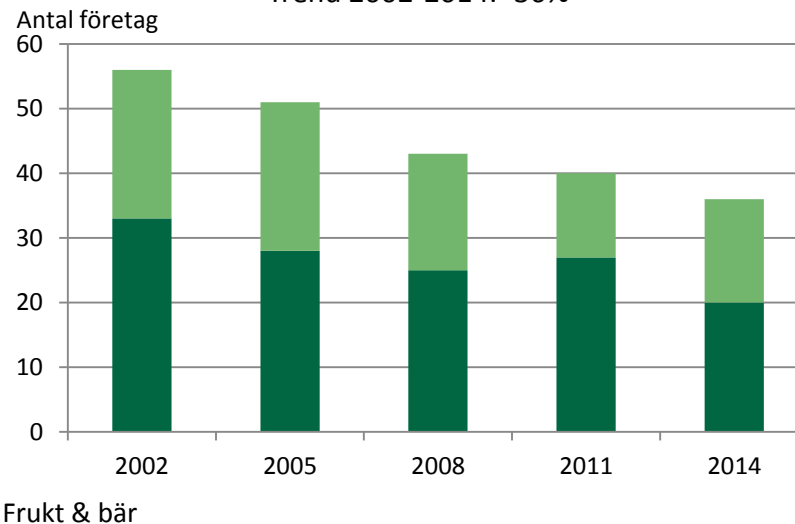
Areal frilandsodling

Trend 2002-2014: -64%

Antal företag med frilandsodling

Trend 2002-2014: -36%

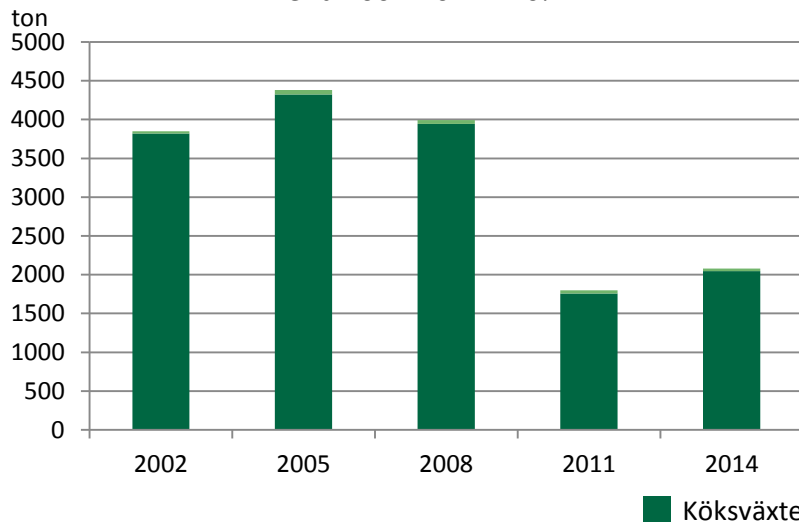
- Det finns en tydligt nedgående trend i såväl areal som antalet företag med frilandsodling
- Den gröda som upptar överlägset störst areal är morot, som 2014 odlades på 29 hektar i länet

Frilandsodlingen minskar i volym, men värdet har ökat något

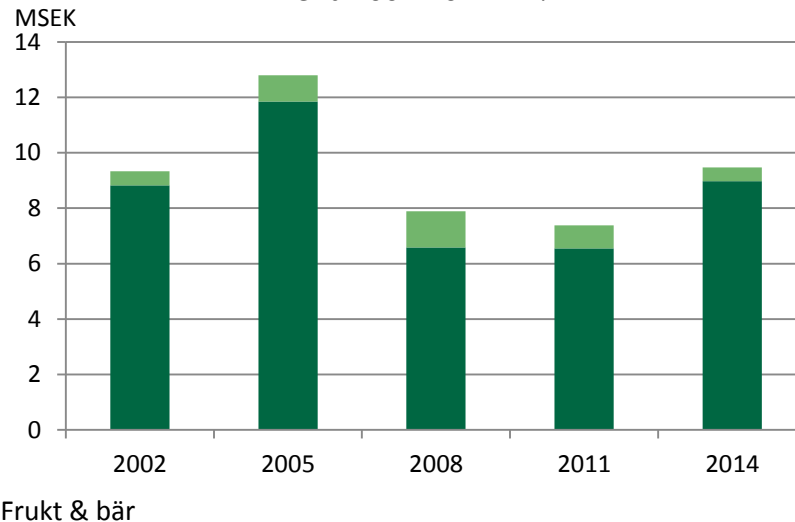
Produktionsvolym – köksväxter, frukt & bär

Trend 2002-2014: -46%

Produktionsvärde – köksväxter, frukt & bär

Trend 2002-2014: +2%

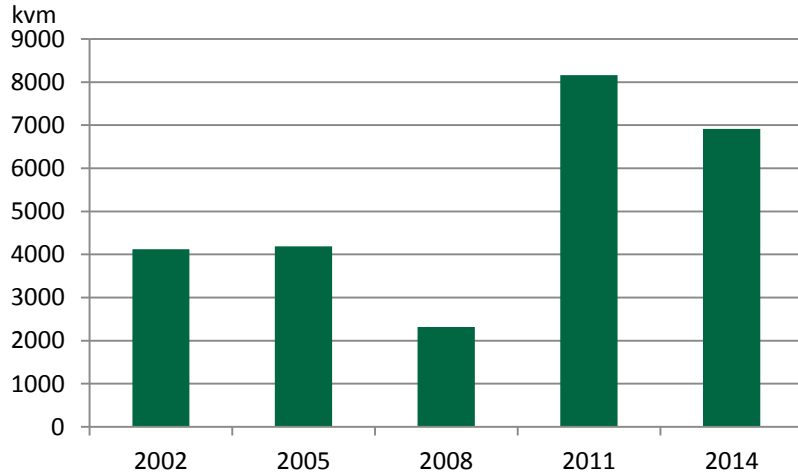
- Länets produktion av köksväxter, frukter och bär på friland domineras av morötter, som hade en totalskörd på 1 932 ton år 2014. Detta motsvarar **1,9%** av landets totala morotsskörd det året.
- Bland bären är jordgubbar vanligast, med en totalskörd i länet på 12 ton år 2014. Detta motsvarar mindre än 0,1% av landets totala jordgubbsproduktion på friland, så länet är en relativt liten bärproducent.
- Utöver morötter och jordgubbar är vitkål och äpplen de enda övriga frilandsgrödor som produceras i någon nämnvärd kvantitet. Även dessa volymer är dock väldigt låga.
- Eftersom morötter är en så stor del av länets produktion beror värdet mycket på avräkningspriset för morot. Detta har stigit på sistone, vilket förklarar ökningen i produktionsvärde.

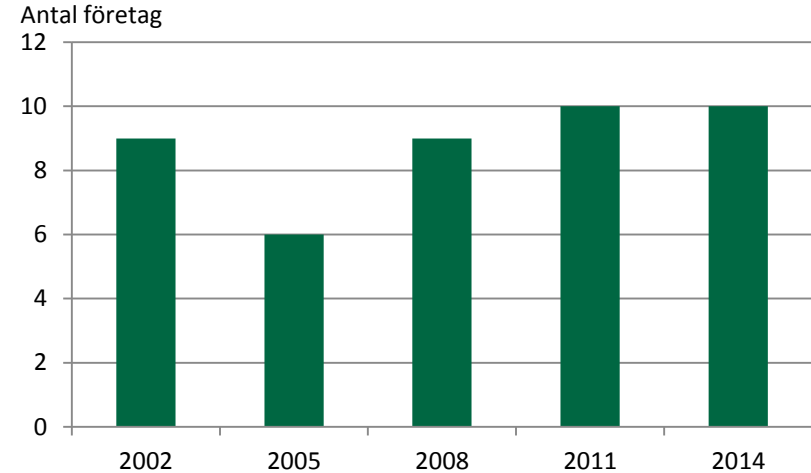
Växthusodlingen i länet ökar något

Växthusareal för köksväxter

Trend 2002-2014: +68%

Antal företag med växthusodling av köksväxter i länet är relativt konstant

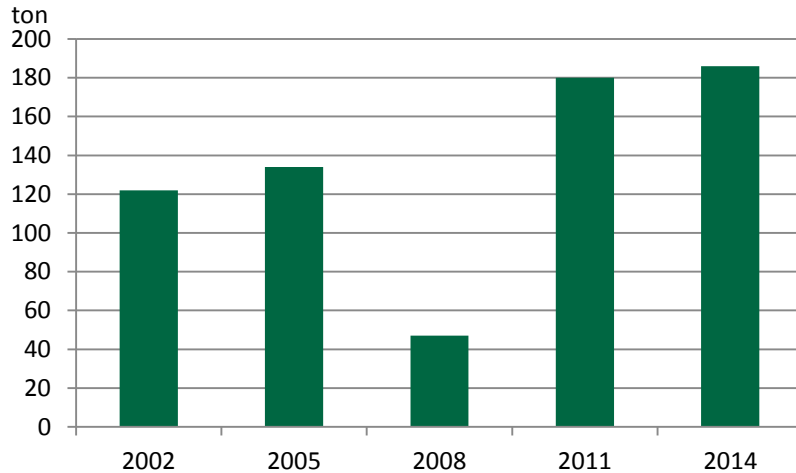
- En överväldigande del av all växthusodling i länet upptas av köksväxter, och då särskilt tomat (och till viss del gurka). Växthusodlingen av frukt och bär är i princip obefintlig.

Växthusodlingen utgörs främst av tomat och har ökat i både volym och värde

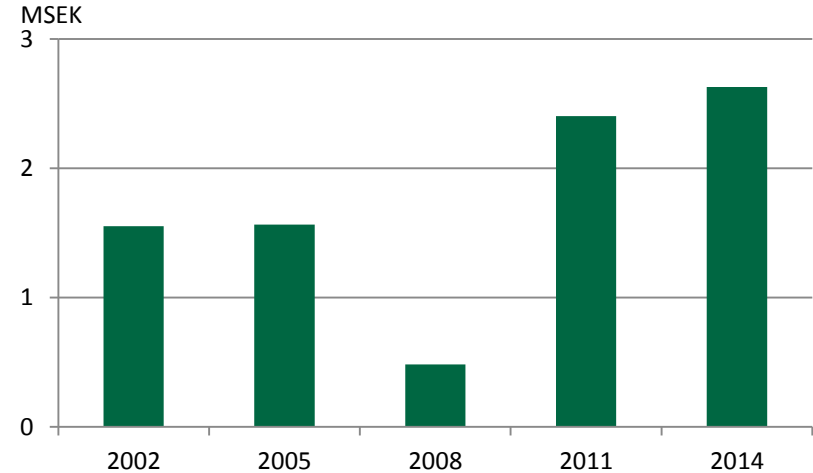
Produktionsvolym – köksväxter i växthus

Trend 2002-2014: +46%

Produktionsvärde – köksväxter i växthus

Trend 2002-2014: +70%

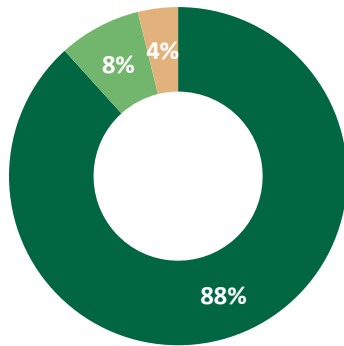

- Av den totala produktionen 2014 stod tomater för 179 ton, eller 96%. Resterande 7 ton var gurka och paprika. De låga siffrorna för 2008 förklaras av svaga tomatskördar i länet det året.
- De 179 ton tomater som odlas i länets växthus motsvarar **1,2%** av landets totala produktion

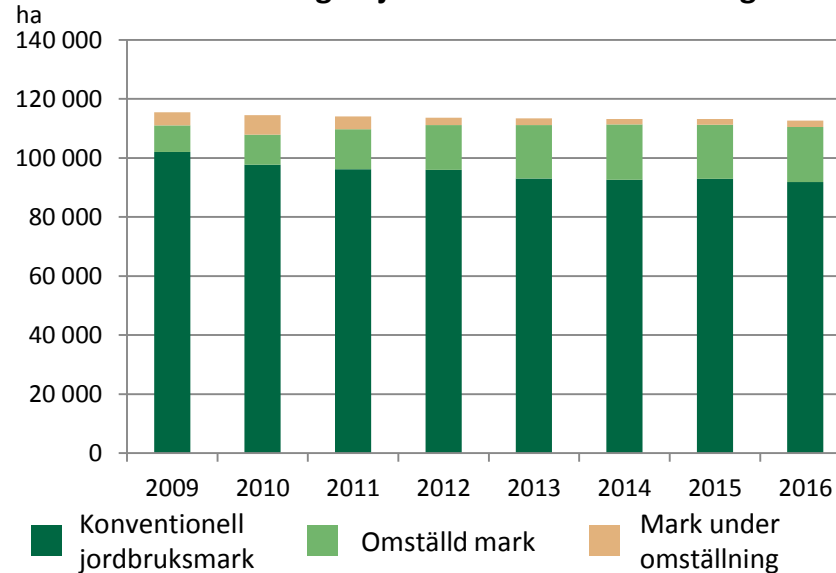

Örebro län ligger något över rikssnittet gällande andelen ekologisk jordbruksmark

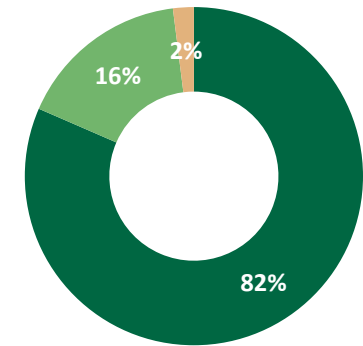
Jordbruksmarkens fördelning 2009

Andelen ekologisk jordbruksmark ökar stadigt

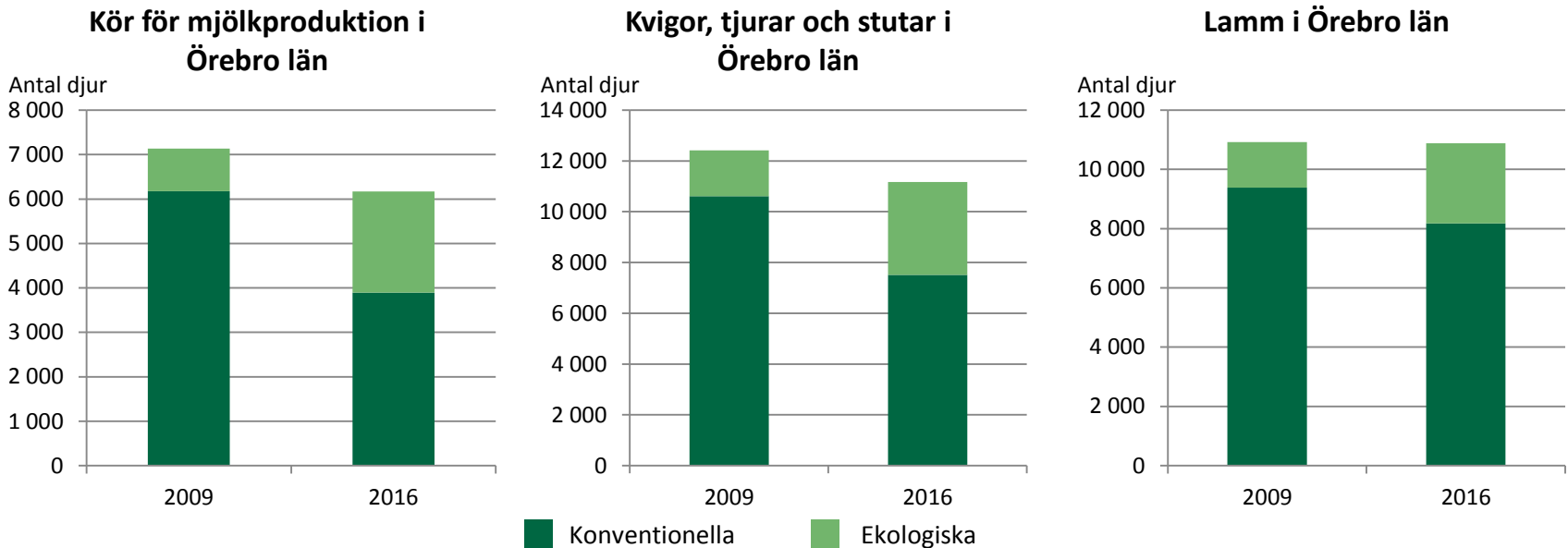
Jordbruksmarkens fördelning 2016

- Andelen ekologisk jordbruksmark (helt omställd) i länet har fördubblats sedan 2009, från 8% till 16%. Detta är en snabbare utveckling än i Sverige totalt sett, där andelen omställd mark ökat från 10% till 16% under samma period.
- Det är framförallt andelen ekologisk betesmark som ökat – hela 41% av länets betesmark är omställd till ekologiskt, att jämföras med 23% av Sveriges betesmark. Detta borde borga för en stark produktion av ekologisk mjölk och nötkött.
- Andelen åkermark som är omställd ligger på samma nivå i länet som i Sverige totalt, ca 14%

Andelen ekologiska djur i länet ökar, framförallt nötkreatur

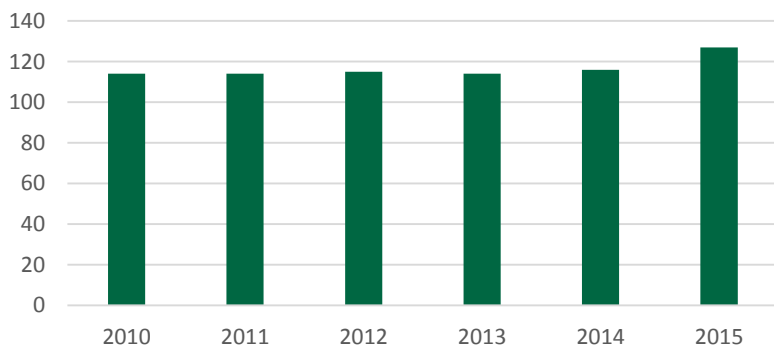
- Örebro län har en större andel ekologiska mjölkkor än Sverige totalt sett – 37% i länet och endast 15% i riket. Även vad gäller kvigor, tjurar och stutar ligger länet högre – 33% jämfört med 18%. Andelen ekologiska lamm ligger ungefär på samma nivå som nationellt – 25%.
- Ekologiska mjölkkor är även de som ökat mest i länet, både sett till andel och antal

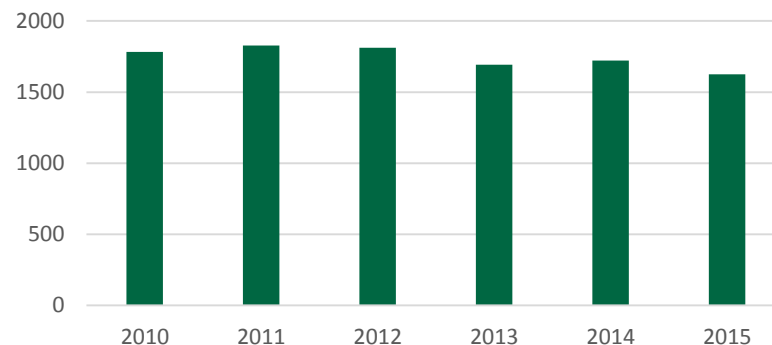
FÖRÄDLINGSINDUSTRI

Förädlingsföretagen i länet blir fler och har en ökad omsättning, men antalet anställda minskar

Antalet arbetsställen har ökat med 11% sedan 2010

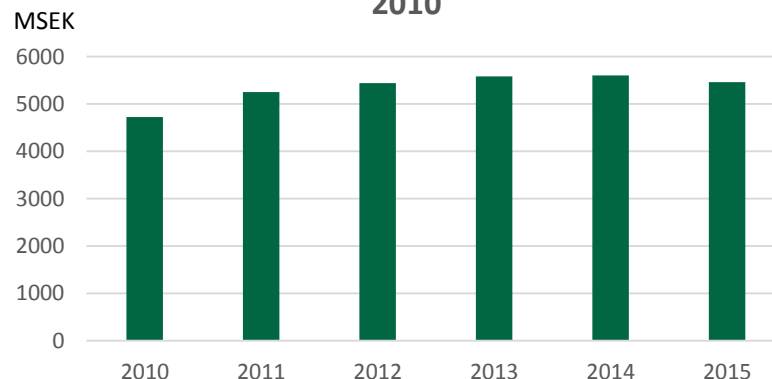

Antalet anställda har minskat med 9% sedan 2010

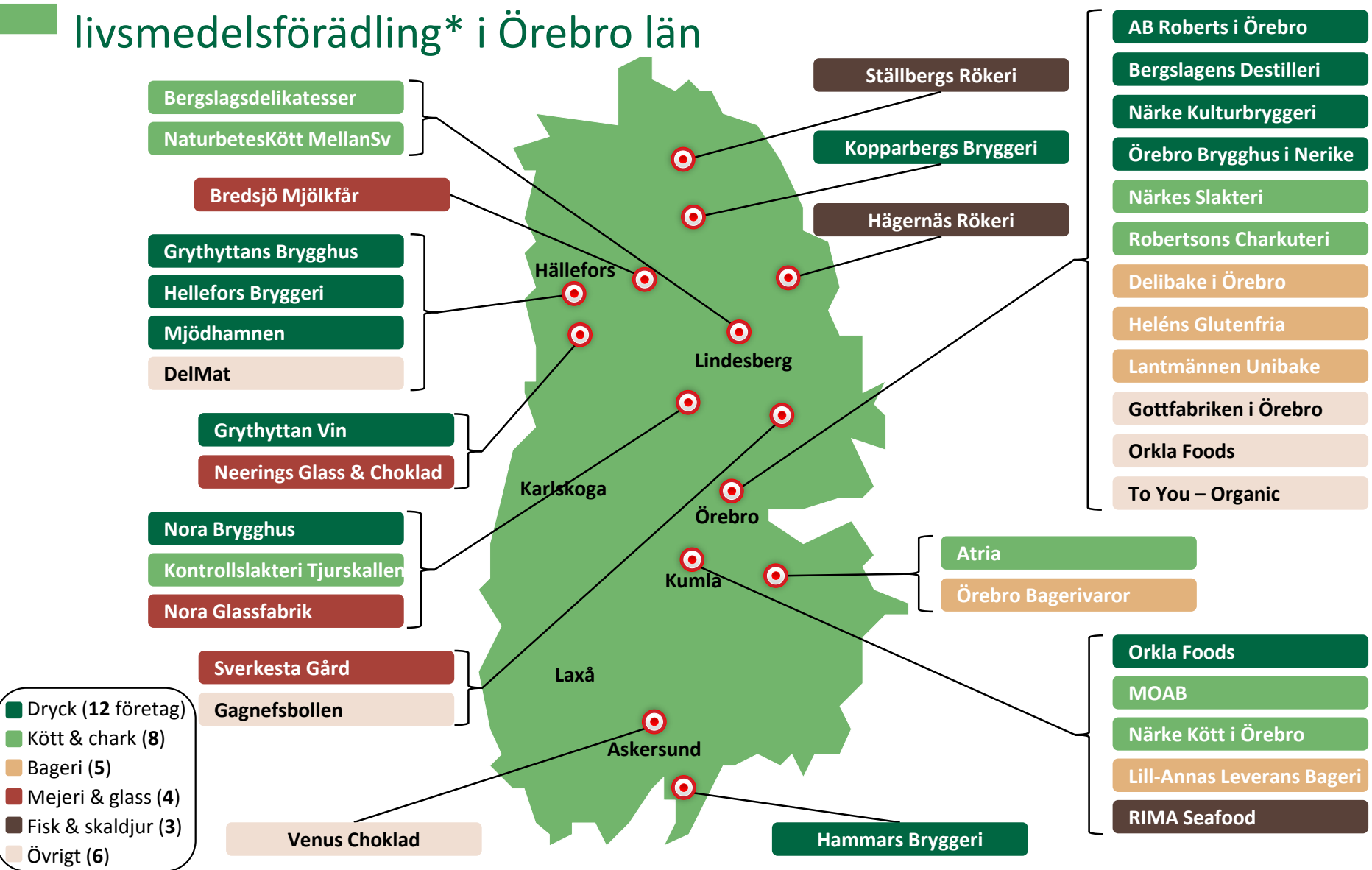

- Siffrorna gäller företag med SNI 10-12 (dvs livsmedels- och dryckestillverkning) med huvudort i Örebro län. Därmed ingår till exempel inte Orkla Foods, eftersom de har sitt huvudsäte i Malmö.

Produktionsvärdet har ökat med 16% sedan 2010

37 företag med en omsättning över 0,5 MSEK bedriver livsmedelsförädling* i Örebro län

Källa: Retriever Business, Livsmedelsverket, Sveriges Mikrobyggerier, Sveriges Gårdsmejerister
 *Se nästa sida för beskrivning av urvalet. Observera att Orkla Foods har produktion på två ställen i länet.

De flesta förädlingsföretagen finns i Örebro och Kumla och dryckesproduktion är den vanligaste inriktningen

Noteringar om företagen

- Majoriteten av företagen finns i och kring Örebro och Kumla. Detta gäller framförallt för de allra största företagen – av dem med en omsättning över 100 MSEK är det endast Kopparbergs Bryggeri och Hellefors Bryggeri som inte ligger i Örebro/Kumla-området. De mindre företagen är något mer jämnt utspridda över länet, med en viss tonvikt i norr.
- Noterbart är att inga förädlingsföretag med en omsättning över 0,5 MSEK återfinns i länets sydvästra kommuner Karlskoga, Lekeberg, Degerfors och Laxå
- Gällande produktionsinriktning dominerar dryckesproducenter, och då särskilt bryggerier. Orkla Foods aviserade nyligen att man flyttar dryckesproduktion från Ringköbing i Danmark till Kumla, och att man har för avsikt att samla kompetens för den nordiska dryckesverksamheten i ett center of excellence i Kumla.

Noteringar om urvalet

- Ej inkluderat företag med en omsättning under 0,5 MSEK (och därmed inte nystartade)
- Ej inkluderat primärproducenter med egen gårdsförsäljning (tex Jannelunds Gård eller Göksholm Gård) av grönsaker, kött etc. För ett utförligare register över primärproducenter med gårdsförsäljning samt småskaligt mathantverk i länet hänvisas bl a till [Gårdsnära](#), [Eldrimner](#) och en kartläggning som Regionen tagit fram.
- Ej inkluderat konditorier och caféer med egen tillverkning. För ett utförligare register över konditorier, caféer och hembagerier i länet hänvisas bl a till [konditor.nu](#) och [bagerier.eu](#).

Stora förädlingsföretag i länet (omsättning över 100 MSEK)

Företag	Produkter	Omsättning (MSEK)	Antal anställda	Ort
Kopparbergs Bryggeri	Dryck (öl, cider, läsk)	1 945	463	Kopparberg
Lantmännen Unibake	Bageri (främst korv- och hamburgerbröd)	1 554 (<i>inkl. anläggning i Mantorp</i>)	329 (<i>inkl. anläggning i Mantorp</i>)	Örebro
Orkla Foods (två anläggningar i länet)	Mellanmål och efterrätter (Risifrutti mm.)	ca 400	ca 75	Örebro
	Dryck och kräm (BOB, Ekströms, FUN Light mm.)	ca 100	ca 160	Kumla
Atria	Kött & chark (korv, hamburgare och sous vide-produkter)	2 454 (<i>hela Atria i Sverige</i>)	ca 350	Sköllersta
Hellefors Bryggeri	Dryck (läsk, öl, vatten, säljs främst som EMV)	246 (<i>inkl. anläggning i Grängesberg</i>)	3 (<i>anställda i bolaget</i>)	Grythyttan/ Hällefors
MOAB, Michael Oldin Aktiebolag	Kött & chark (styckade och förädlade produkter av gris)	214	37	Kumla
Närke Kött i Örebro	Kött (styckdetaljer av nöt- och hästkött)	154	17	Kumla
Närkes Slakteri i Gällersta	Kött & chark (slaktar det kött som Närke Kött i Örebro sedan säljer)	151	23	Örebro

Medelstora förädlingsföretag i länet (omsättning 10-100 MSEK)

Företag	Produkter	Omsättning (MSEK)	Antal anställda	Ort
Delibake i Örebro	Bageri (fikabröd)	92	37	Örebro
DelMat	Fryst färdigmat (pizza, pajer mm.)	36	24	Hällefors
Örebro Bagerivaror	Konfektyr (marsipan)	28	7	Kumla
AB Roberts i Örebro	Dryck (läsk, måltidsdryck)	26	13	Örebro
Robertsons Charkuteri	Kött & chark (styckdetaljer av nöt, gris och lamm samt korv och annan chark)	23	16	Örebro
RIMA Seafood	Fisk & skaldjur	15	2	Kumla
Bergslagsdelikatesser i Lindesberg	Kött & chark (nöt- och viltkött samt korv och annan chark)	10	7	Lindesberg
Hammars Bryggeri	Dryck (läsk)	10	8	Hammar

Små förädlingsföretag i länet (omsättning 0,5-10 MSEK)

Företag	Produkter	Omsättning (MSEK)	Antal anställda	Ort
Lill-Annas Leverans Bageri	Bageri (kaffebröd och matbröd)	8	9	Kumla
Nora Glassfabrik	Glass	6	6	Nora
Gagnefsbollen	Konfektyr (kokosbollar mm.)	5	2	Frövi
Grythyttan Vin	Dryck (fruktvin)	5	2	Grythyttan
Närke Kulturbryggeri	Dryck (öl)	4	5	Örebro
Heléns Glutenfria	Bageri (kaffebröd och matbröd)	4	4	Örebro
Grythyttans Brygghus	Dryck (öl)	3	3	Hällefors
To You – Organic	Spannmålsprodukter	3	8	Örebro
Kontrollslakteri Tjurskallen	Kött & chark	2	3	Nora
Venus Choklad	Konfektyr (choklad)	2	3	Askersund
Mjödhamnen	Dryck (mjöd)	2	1	Hällefors
Bergslagens Destilleri	Dryck (snaps, whisky, gin)	2	1	Örebro

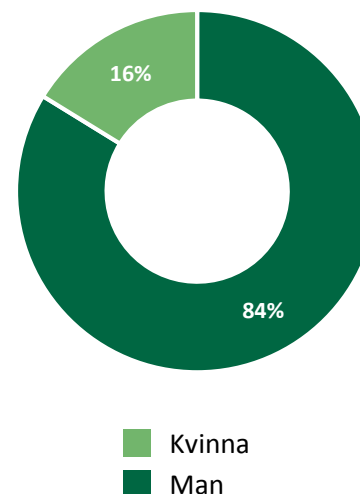
Små förädlingsföretag i länet, forts (omsättning 0,5-10 MSEK)

Företag	Produkter	Omsättning (MSEK)	Antal anställda	Ort
Neerings Glass & Choklad	Glass och choklad	2	2	Grythyttan
Bredsjö Mjölkfår	Fårost (gårdsmejeri)	2	4	Bredsjö
Örebro Bryggerhus i Nerike	Dryck (öl)	2	N/A	Örebro
NaturbetesKött i Mellansverige	Kött från naturbetesdjur	2	0	Lindesberg
Gottfabriken i Örebro	Konfektyr	1	2	Örebro
Nora Bryggerhus	Dryck (öl)	1	0	Nora
Ställbergs Rökeri	Fisk & skaldjur	N/A	N/A	Ställberg
Sverkesta Gård	Mjölk (gårdsmejeri)	N/A	N/A	Fellingsbro
Hägernäs Rökeri	Fisk & skaldjur	N/A	N/A	Lindesberg

Det finns få kvinnor på ledande positioner i länets livsmedelsförädlingsföretag

- Av de 37 företag som finns listade på föregående sidor är det endast 6 stycken (16%) som har en kvinna som ledande befattningshavare
- Hos de allra största företagen är det uteslutande män som är ledande befattningshavare
- Som ledande befattningshavare definieras antingen VD eller ordförande, beroende på inrapporterad data

Ledande befattningshavare i länets 37 största förädlingsföretag

Kvarnar och potatispackerier i Örebro län

Kvarnar	
Företag	Verksamhet
Kullens Kvarn/Råberga Ekoprodukter	Mjöl (råg och vete) samt bröd
Gammelbo Gård	Mjöl (all typ av spannmål) samt bröd
Grythytte Qwarn	Mjöl (olika typer av helkorn) samt bröd
Odenkvarn AB	Malning av djurfoder, Rensning och betning av utsäde, Legotorkning, Butiksförsäljning (foder)

Potatispackerier	
Företag	Verksamhet
L.E.Vegetables & Co AB	Tvättning, sortering och packning av potatis
Margretelund Lantbruk	Odling, sortering och packning av potatis
Röhammars Gårdsbutik	Odling, sortering och packning av potatis
Källsprängs Gård	Odling, sortering och packning av potatis

Grossister i Örebro län

Grossister	
Företag	Verksamhet/sortiment
Axfood Snabbgross	Fullsortimentsgrossist
Fine Deli Trade Sweden	Delikatesser (ost och charkuterier)
GB-Grossisten i Örebro	Glass
Martin & Servera	Fullsortimentsgrossist
Matpoolen Food Ingredients	Livsmedelsingredienser
Midsona/Kung Markatta	Lager och inköpsavdelning
Stora Mellösa Potatis	Matpotatis och morötter samt utsädespotatis
Svensk Cater	Fullsortimentsgrossist
Örebro Trädgårdshall	Frukt och grönsaker

Varken Inkubera eller Almi har/kan ge ut information om förädlingsföretag antagna för utvecklingsprogram i Örebro län

inkubera

- Inkubera i länet har aldrig arbetat med några livsmedelförädlingsföretag
- Inkubera arbetar mest med innovativa tillväxtföretag, och menar att det historiskt sett inte funnits särskilt många livsmedelsföretag i den skaran

ALMI

- Almi arbetar under total banksekretess, och kan därför inte ge ut några som helst uppgifter om företagen man arbetar med och som ingår i deras utvecklingsprogram
- Den enda möjligheten att få del av informationen är att först inhämta godkännande från varje enskilt företag, vilket är en väldigt tidsödande process

MARKNAD – TOTALKONSUMTION & SJÄLVFÖRSÖRJNING

Sammanfattning livsmedelsmarknaden i Örebro län

Totalkonsumtion av livsmedel

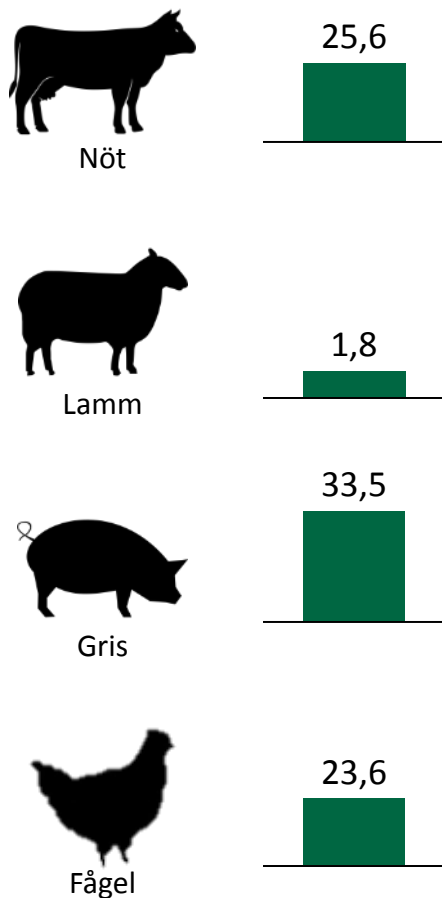
- Varje invånare konsumerar i snitt 33,5 kilo griskött (dvs 7 550 ton i länet), vilket gör det till det vanligaste köttslaget. Även nöt och fågel är köttslag med stor konsumtionsvolym.
- Sett till total konsumtion i länet är mejeriprodukter den största kategorin, med en total volym i länet motsvarande ca 113 000 ton. Inom mejerivaror är det framförallt ost som drar mycket mjölkråvara.
- Andra produkter som konsumeras mycket i länet är frukt och bär (ca 31 000) och potatis (ca 24 000 ton)

Självförsörjningsgrad inom olika produktionsgrenar

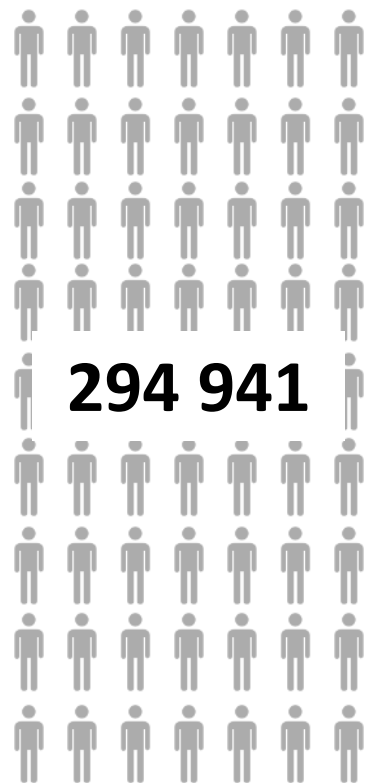
- Länet är självförsörjande inom griskött och ägg. Inom båda dessa kategorier ligger produktionsvolymen precis över den bedömda totalkonsumtionen i länet (101% respektive 105%).
- Länet är också självförsörjande, med råge, inom spannmål. Här produceras hela 462% av den totala konsumtionen i länet (viktat för att andelen spannmål som går till humankonsumtion är ca 30%).
- Kategorier där för självförsörjningsgraden är betydligt lägre är fågel, fisk, grönsaker, frukt och bär samt socker och sirap
- Vid en jämförelse av länets och Sveriges självförsörjningsgrad kan det särskilt noteras att:
 - Länet har en högre självförsörjningsgrad inom både nöt, gris och lamm men betydligt lägre inom fågel
 - Självförsörjningsgraden för spannmål är betydligt högre än rikssnittet och även potatisproduktionen är stark, men för övriga vegetabilier ligger länet lägre

Konsumtion av kött i Örebro län

Kilo per person och år, snitt

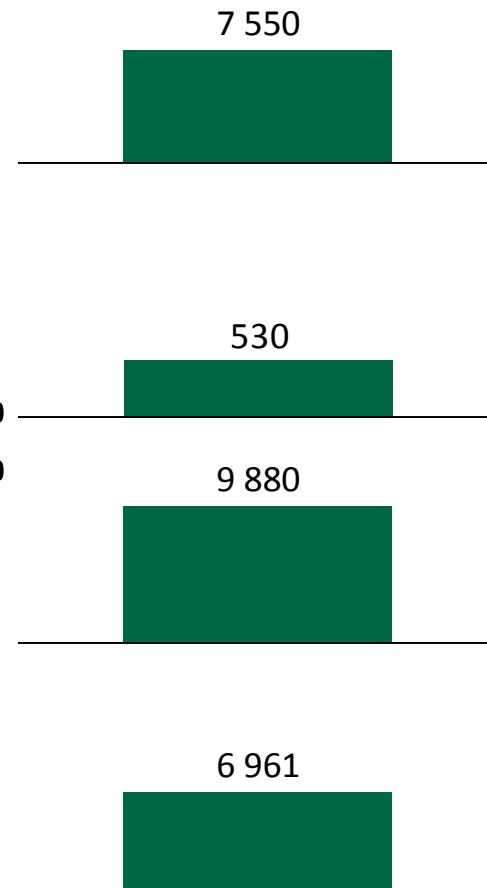
Antal invånare

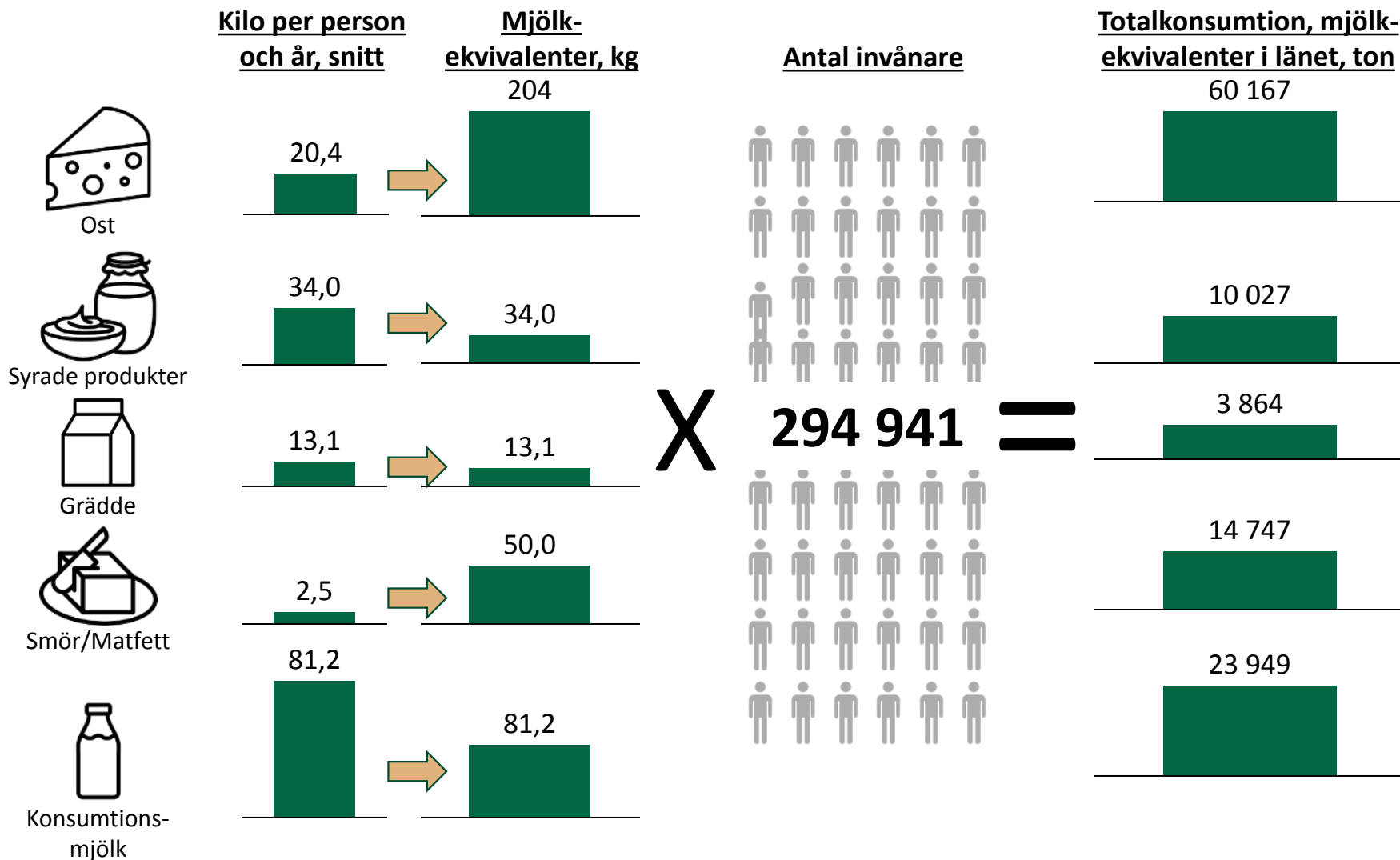
X

=

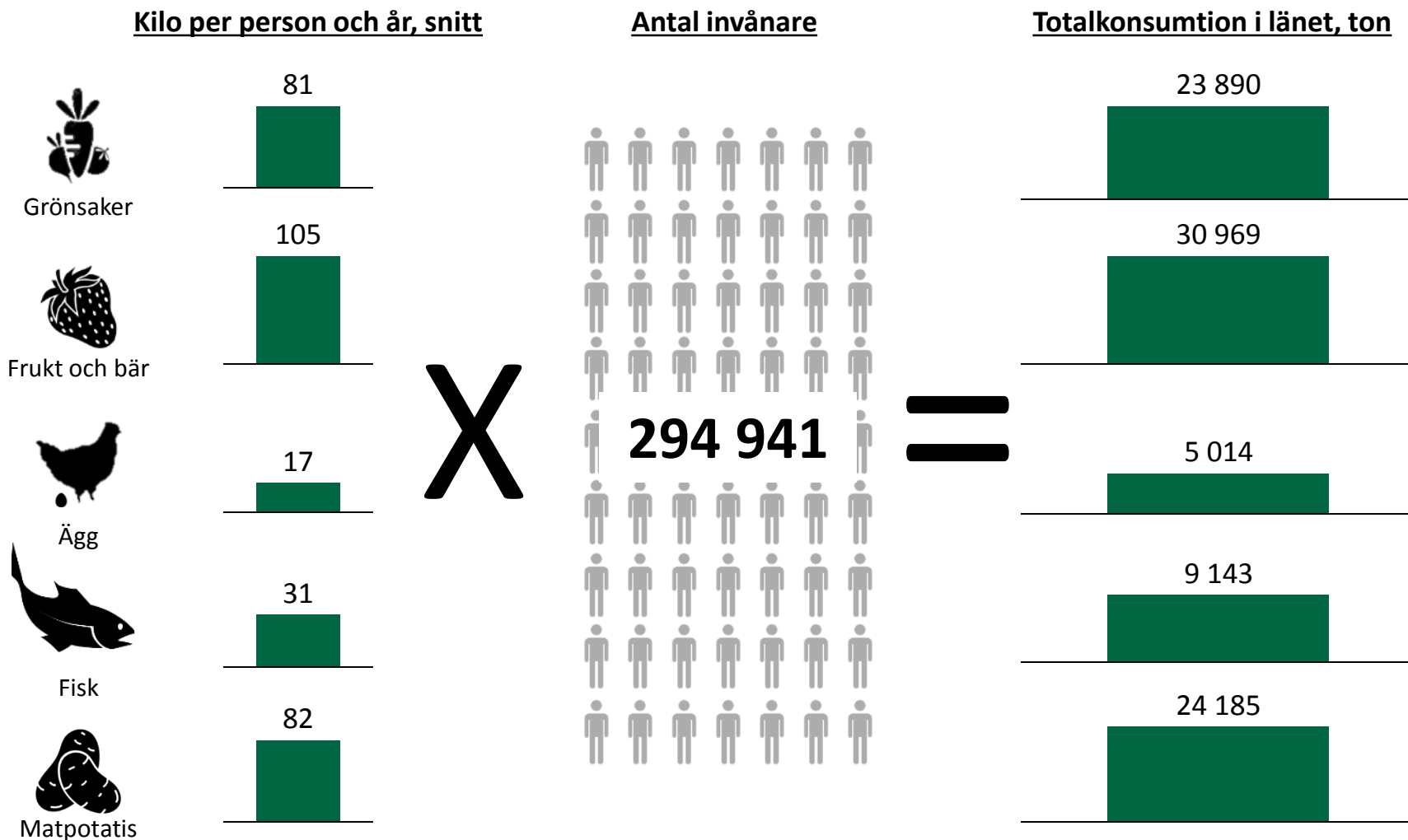
Totalkonsumtion i länet, ton

Konsumtion av mejeriprodukter i Örebro län

Konsumtion av grönsaker, frukt och bär, ägg, fisk och matpotatis i länet

Konsumtion av socker och sirap samt spannmål

Kilo per person och år, snitt

Antal invånare

Totalkonsumtion i länet, ton

40

58

294 941

11 798

17 107

40

58

294 941

11 798

17 107

40

58

294 941

11 798

17 107

40

58

294 941

11 798

17 107

X

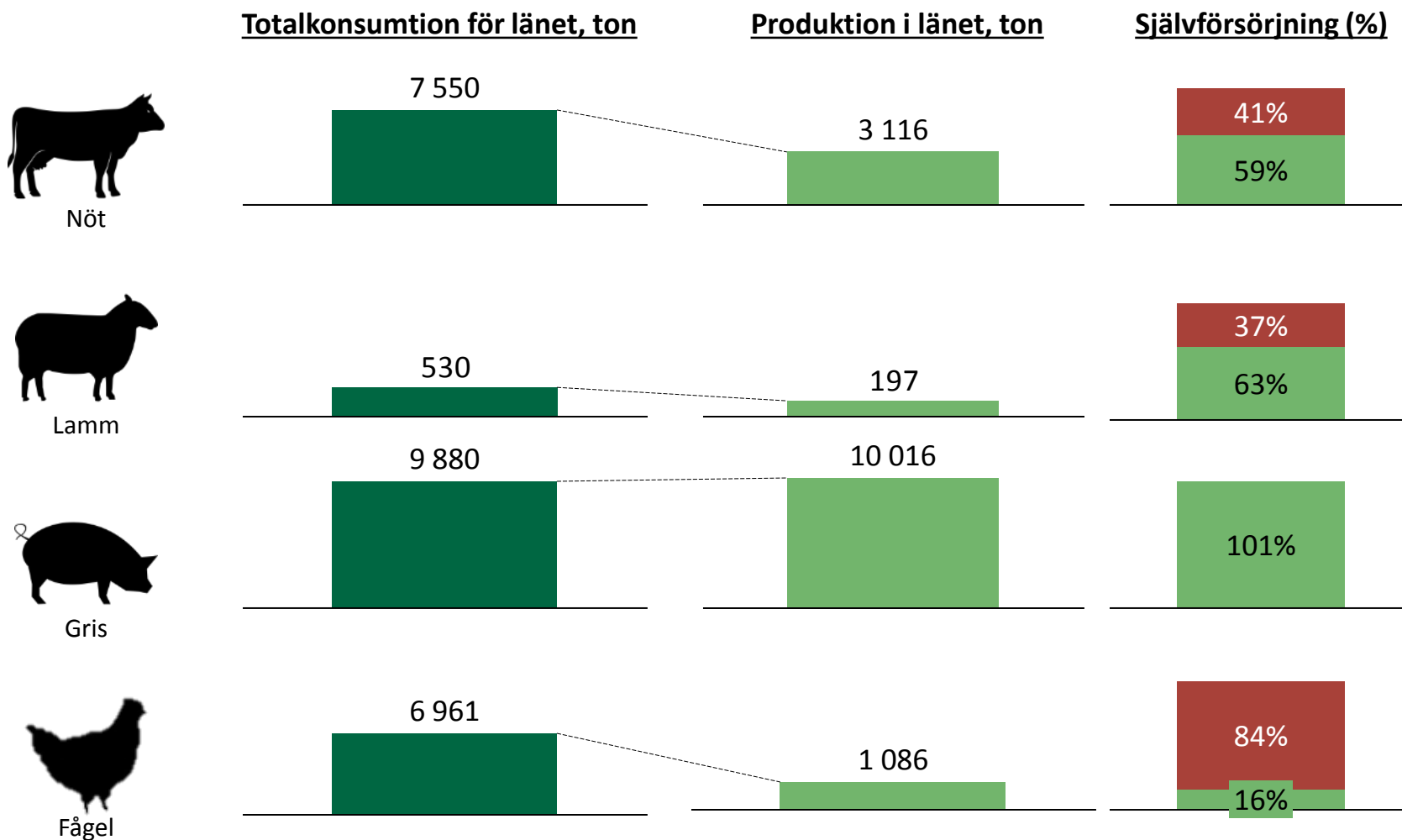
294 941

=

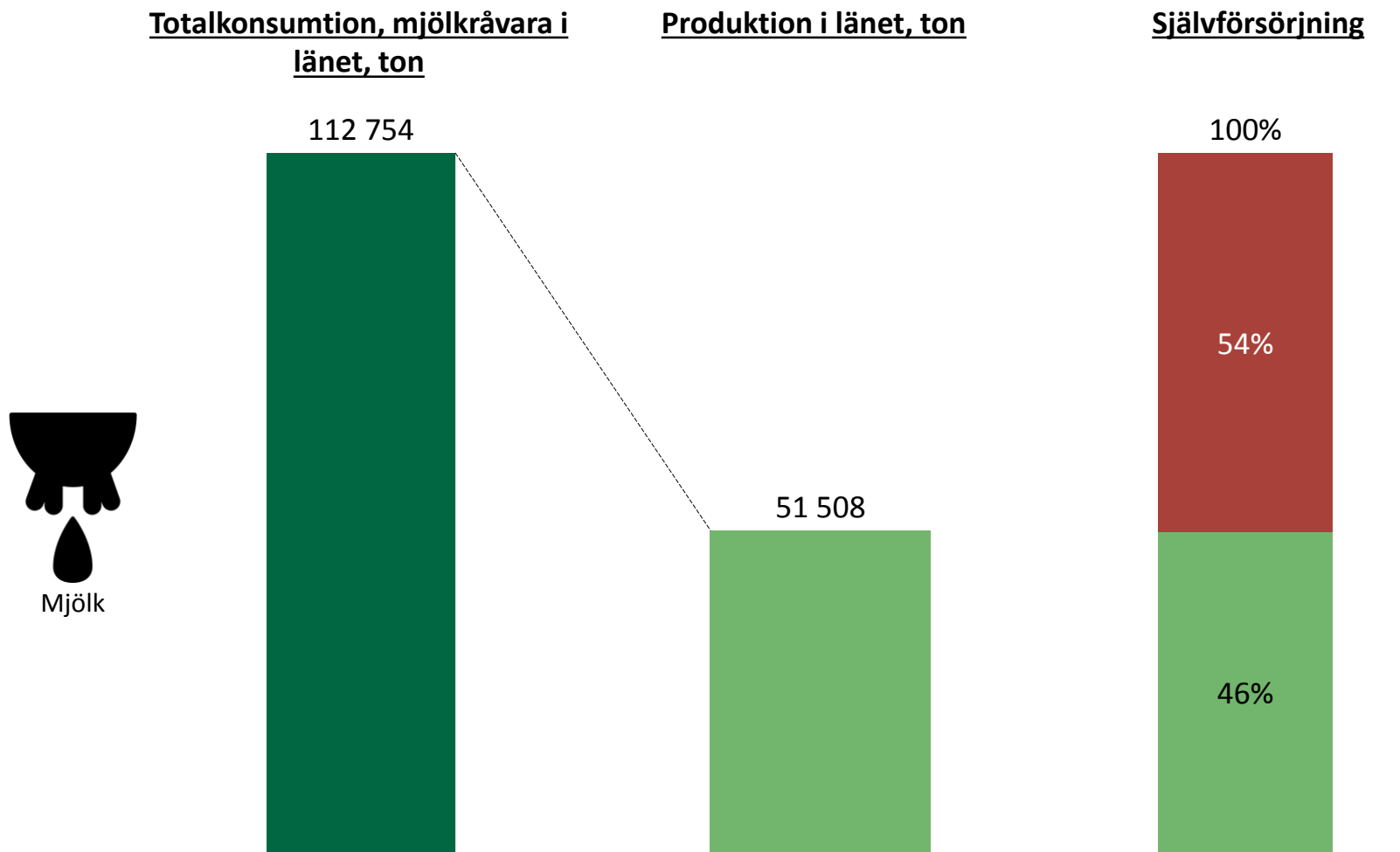
11 798

17 107

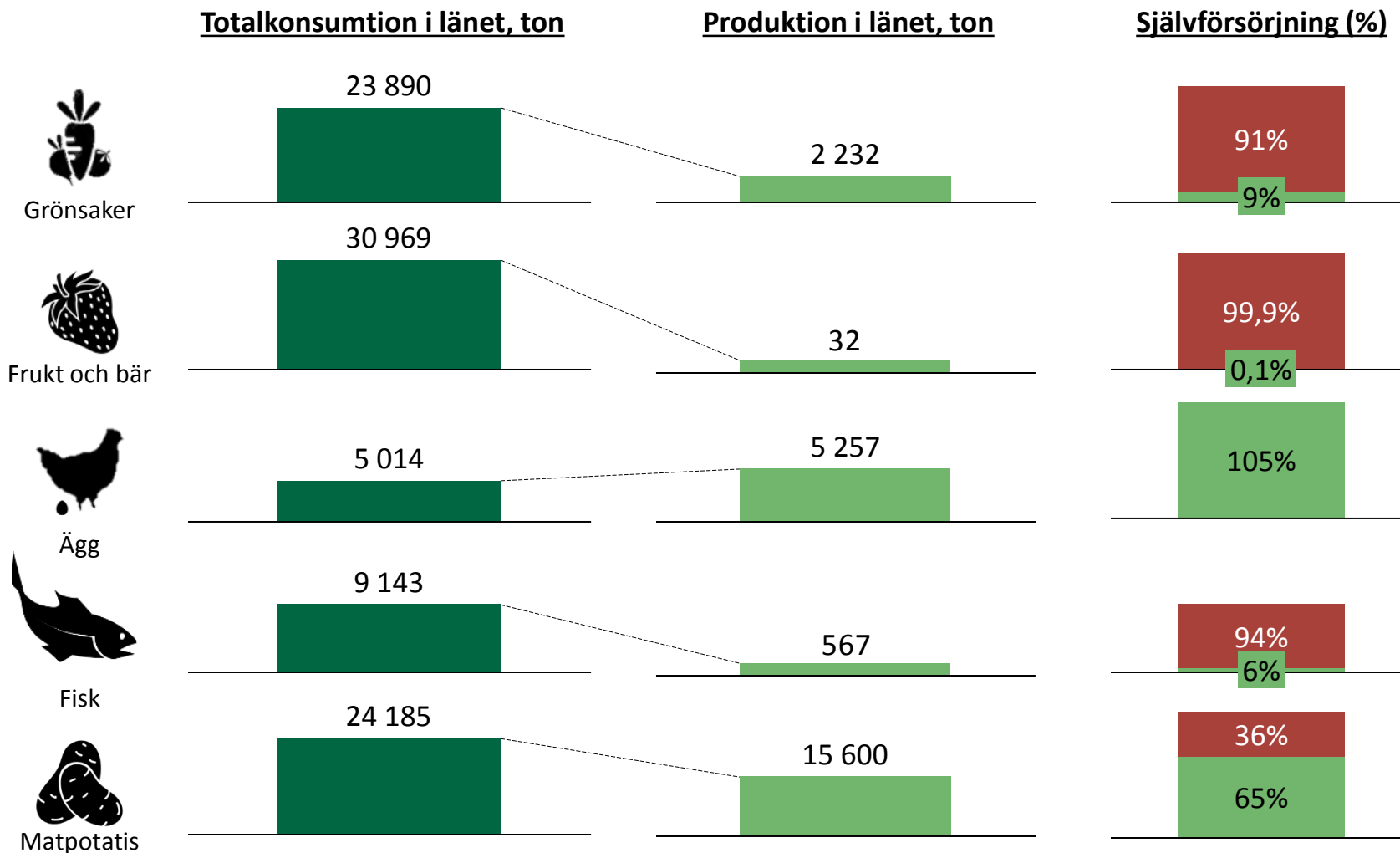
Produktion och självförsörjningsgrad av kött i Örebro län

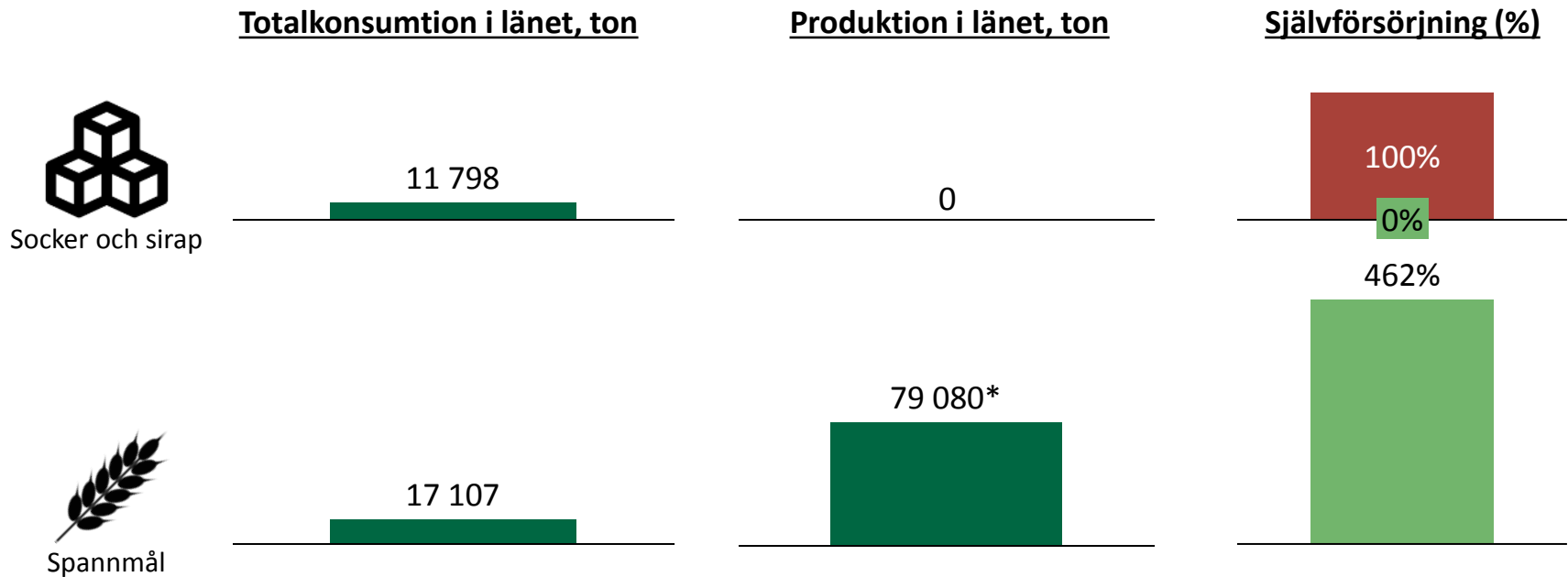
Produktion och självförsörjningsgrad av mjölk i Örebro län

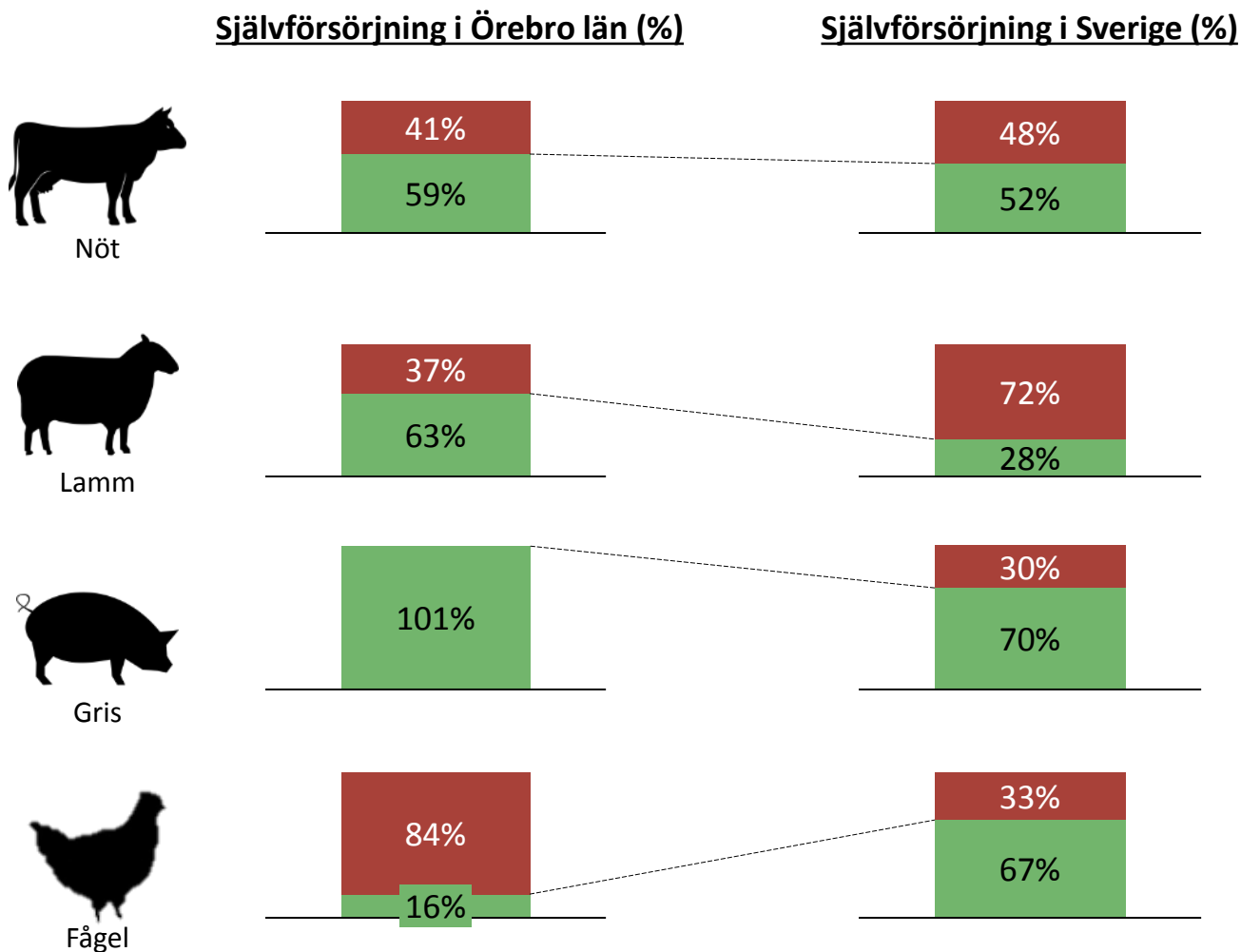
Produktion och självförsörjningsgrad av grönsaker, frukt och bär, ägg, fisk och matpotatis i länet

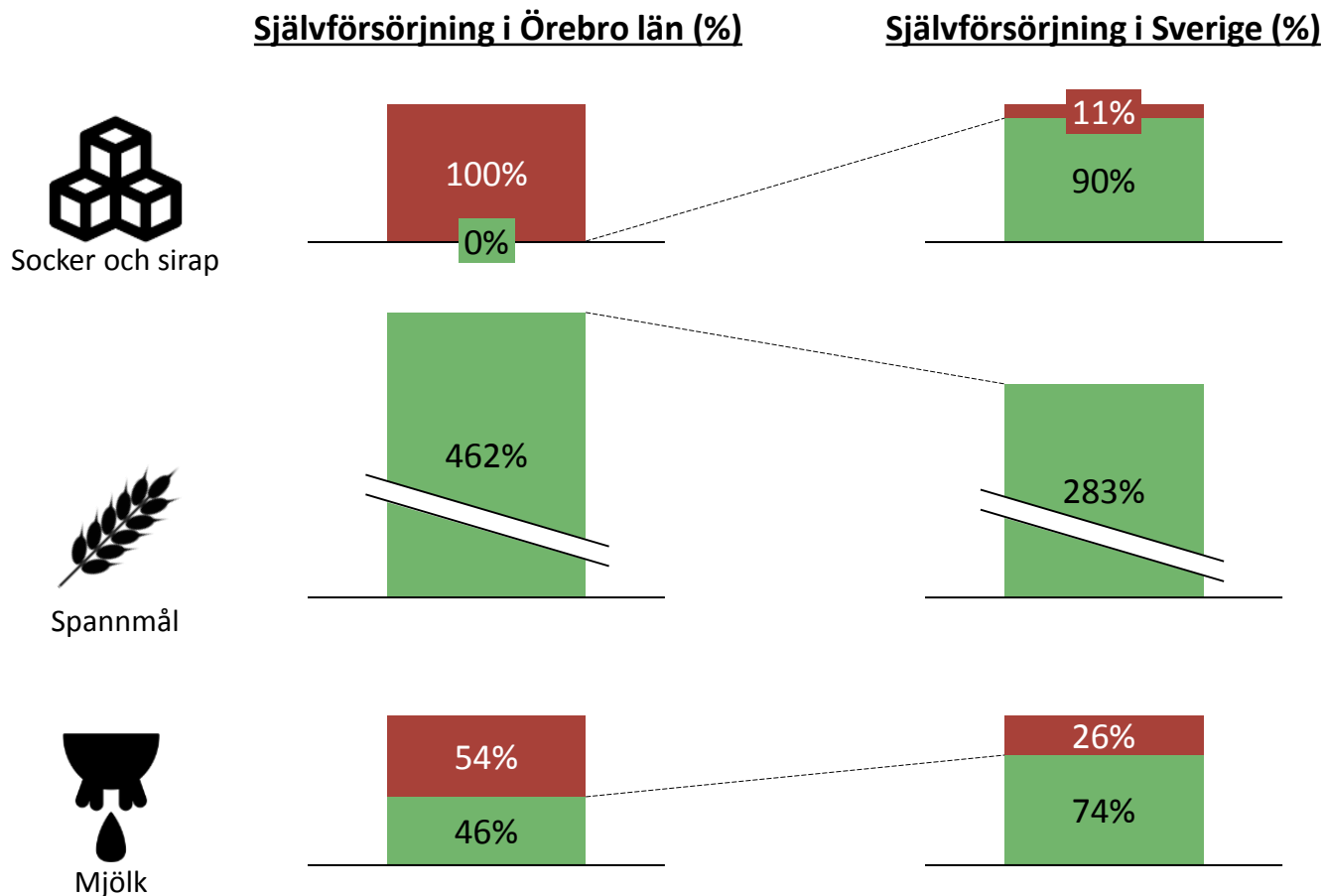
Konsumtion av socker och sirap samt spannmål

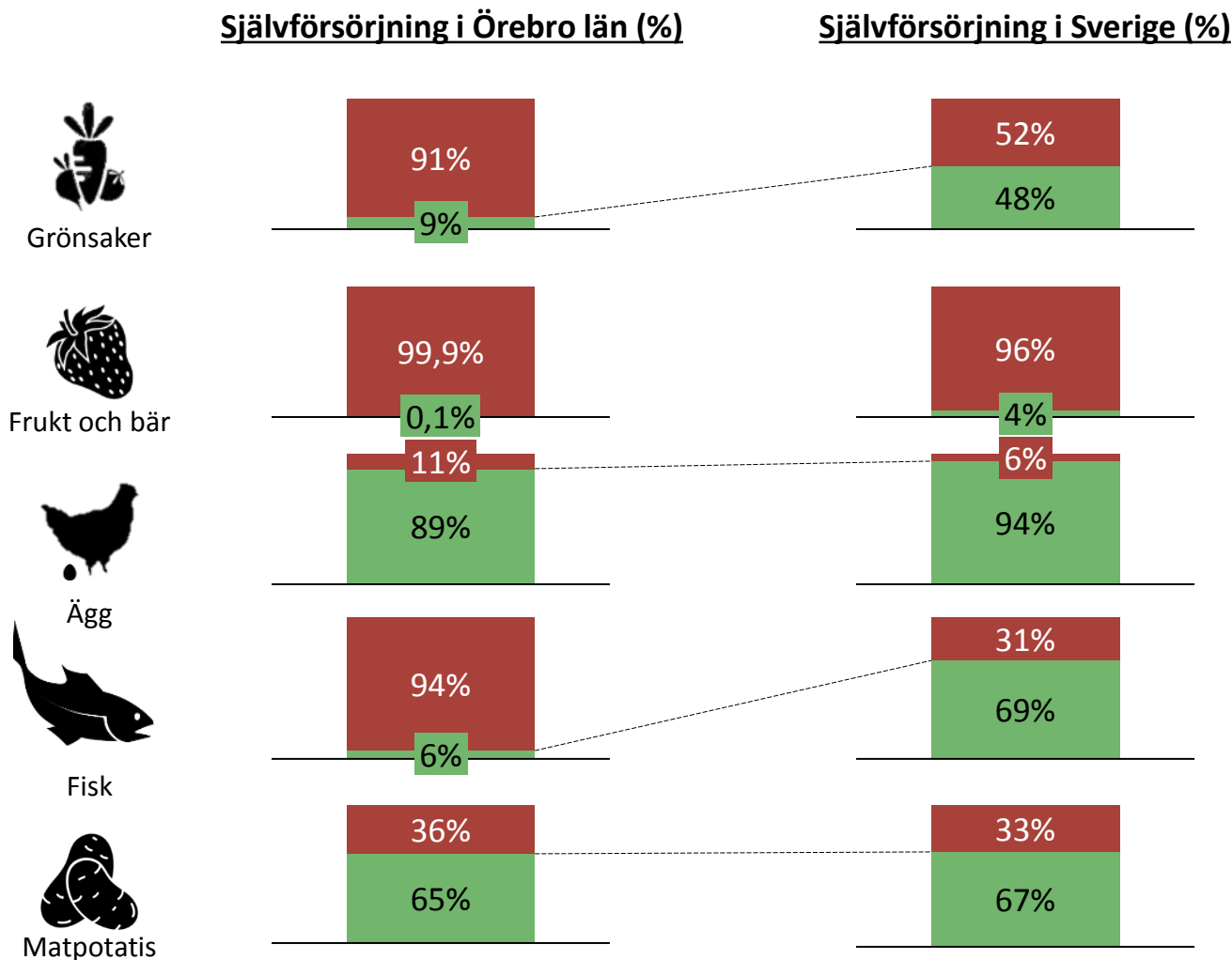
Andel svenskproducerade livsmedel av totalkonsumtion i landet uppdelat på köttvarugrupper

Andel svenskproducerade livsmedel av totalkonsumtion i landet uppdelat på socker och sirap, spannmål och mjölk

Andel svenskproducerade livsmedel av totalkonsumtion i landet uppdelat på grönsaker, frukt och bär, ägg, fisk och matpotatis

MARKNAD – OFFENTLIGT KÖK

Totalt upphandlas årligen livsmedel till ett värde av 216 MSEK av Region samt länets kommuner

Kommuner

- Totala inköp: **187 MSEK**
- **40%** ekologiska produkter (i värde)
- **64%** svenska produkter (i värde)
- Örebro kommun är med sina 77 MSEK den kommun i länet som har överlägset störst inköp. Minst är Laxå kommun (3 MSEK).
- Under en lång tid har länets kommuner samverkat kring upphandlingar i syfte att nå stordriftsfördelar. För tre år sen valde man dock att för livsmedel arbeta i klustervis, där mindre grupper av kommuner går samman.
- För ca ett år sedan valde Degerfors & Karlskoga att upphandla livsmedel själva. Effekten hos såväl dessa kommuner som de mindre klustren är ökat självbestämmande och möjlighet till fler lokala variationer i sortimentet.
- Tack vare detta kan kommunerna stärka den lokala prägel, då kraven på leveransvolym är lägre vilket gör att fler mindre leverantörer kan svara på upphandlingar

Region

- Totala inköp: **29 MSEK**
- **46%** ekologiska produkter (i värde)
- **60%** svenska produkter (i värde)
- Regionens inköp går till tre sjukhus (USÖ i Örebro, samt Lindesberg och Karlskoga) och två folkhögskolor (Fellingsbro och Kävesta)

Majoriteten av länets kommuner har kvantifierade mål för andelen ekologiskt, men få har det för närproducerat

Kommun	Mål för ekologiskt	Mål för närproducerat	Mål för matsvinn	Övriga mål
Askersund	90% sammantaget eko & närproducerat			Klimatpåverkan, GMO-fritt, ökad andel vegetariskt
Degerfors	35%	Så mycket som möjligt		60% svenskt alla kategorier, GMO-fritt, etiska märkningar
Hallsberg	50%		-5% per år	
Hällefors	25%		Ska minska	
Karlskoga	35%	Så mycket som möjligt		60% svenskt alla kategorier, GMO-fritt, etiska märkningar
Kumla	30%			
Laxå	Ska öka	Ska öka		
Lekeberg	33-35%		max 16%	100% svenskt inom kött och fågel, etiska märkningar
Lindesberg	25%	Så mycket som möjligt		
Ljusnarsberg	Ska öka	Ska öka	Ska minska	Klimatpåverkan
Nora	25%		Minimalt	Klimatpåverkan
Örebro	80%	20%	max 10%	Klimatpåverkan, etiska märkningar
Region Örebro	50%			

Örebro kommun är en av de i landet som upphandlar störst andel ekologiska livsmedel. Även Hällefors utmärker sig.

Kommun	Totala inköp (MSEK)	Andel ekologiskt	Andel svenskt	Kommentar
Askersund	7,6	33%	68%	
Degerfors	7,5	26%	60%	
Hallsberg	13,6	29%	68%	
Hällefors	5,0	37%	68%	Delad 19:e plats i den så kallade "Ekomatsligan"
Karlskoga	22,2	25%	60%	
Kumla	13,8	28%	62%	
Laxå	2,9	31%	65%	
Lekeberg	4,5	30%	66%	
Lindesberg	18,7	29%	66%	
Ljusnarsberg	3,8	24%	62%	
Nora	9,6	32%	68%	
Örebro	77,4	57%	63%	Fjärde högst ekoandel av Sveriges kommuner, efter Vellinge, Lund och Malmö
Region Örebro	28,9	46%	60%	Fjärde högst ekoandel av Sveriges regioner/ landsting, efter Kronoberg, Uppsala och Skåne

MARKNAD – EXPORT

Export av livsmedel från Örebro län (1)

En stor del av exporten av livsmedel från länet bedöms komma från tre företag: Delibake, Orkla Foods och Kopparbergs. Produktionsansvariga och platschefer hos dessa livsmedelsföretag har intervjuats för kunna kvantifiera exporten av livsmedel från Örebro län. Observera dock att detta troligen inte är länets *hela* livsmedelsexport, utan att det säkerligen finns företag som exporterar mindre volymer.

DELIBAKE

- Exporten från anläggningen utgörs uteslutande av fikaalternativ så som småkakor
- En stor del av exporten går till de nordiska länderna

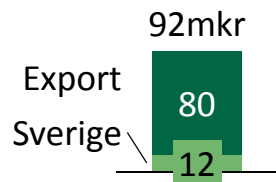
Orkla

- Exporten från anläggningen i **Kumla** utgörs av saft, så som Fun Light och BOB. Denna export tros öka med ca tio procentenheter (10 MSEK) till följd av att produktion flyttas från Danmark 2018.
- Exporten från anläggningen i **Örebro** utgörs mestadels av mellanmålen Risifrutti och Jacky

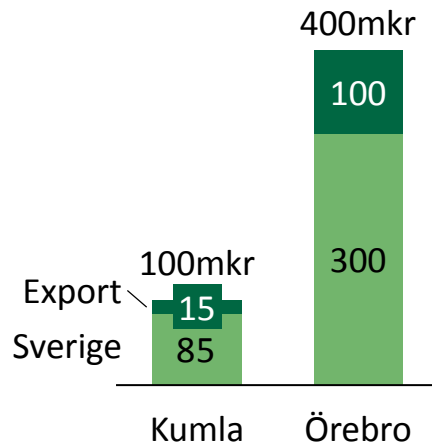
KOPPARBERG

- Exporten utgörs av en överväldigande del cider, främst till de brittiska öarna
- Kopparberg Cider är ett av världens mest sålda varumärken och tillväxten är fortsatt god internationellt
- En mindre del av exporten utgörs av öl till nordiska grannländer såsom Finland

Export av livsmedel från Örebro län (2)

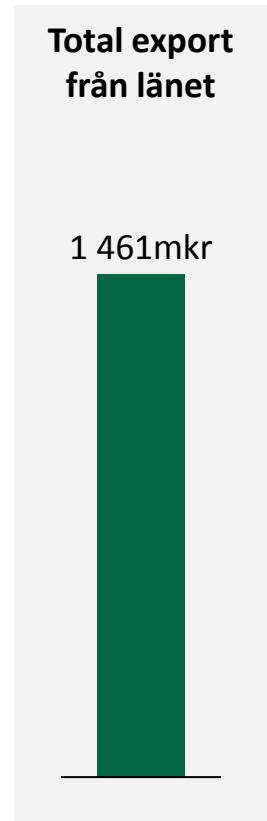
DELIBÅKE

Orkla

KOPPARBERG

MARKNAD – BESÖKSNÄRING

Det finns goda förutsättningar för mer regional mat i besöksnäringen...

Efterfrågan på regional mat i besöksnäringen ökar tydligt i hela länet

- Att efterfrågan på närproducerat ökar är väldigt tydligt. Region Örebro ser att alla typer av restauranger lyfter in mer närproducerade livsmedel i sitt erbjudande och framförallt använder det i sin marknadsföring.
- För att stötta denna utveckling har Regionen bland annat hjälpt till med att kartlägga utbudet hos primärproducenter och gårdsbutiker

Örebro har bra förutsättningar för ett ökat innehåll av regional mat i besöksnäringen

- Örebro har som region flera populära destinationer som lockar turister. Många av dessa är centrerade kring naturupplevelser i områden såsom Tiveden eller Bergslagen.
- Samtidigt är Grythyttans Gästgivaregård och Måltidens hus starka och väletablerade varumärken i Sverige kring matupplevelser, medan Örebro stad har ett starkt utbud av restauranger.

...men det finns områden som behöver utvecklas

- Idag finns viss problematik i att Örebro län inte har ett etablerat varumärke för turismregionen, vilket gör att fokus istället hamnar på mer lokala destinationer och försvårar satsningar på att t.ex. marknadsföra regional mat. Region Skåne är ett bra exempel på region som är ledande på att lyfta regional mat, likaså närliggande Katrineholm. Att ha ett så starkt varumärke som Grythyttan i länet är förstås en bra startpunkt.
- Många av turisterna besöker länet för att ta del av naturupplevelser. Dock är inte besöksnäringen kring dessa destinationer så utvecklad som den kunde vara, vilket gör att turister ofta inte övernattar eller besöker restauranger i området. Från företagarrhåll försöker man arbeta med att komplettera naturupplevelsena med matupplevelser, men man ser också potential i att locka turister som besöker länet med matupplevelser som huvudsyfte.

SAMVERKAN & MATSVINN

Eldrimner och Örebro Matlän driver båda arbete som kan främja lokal samverkan och livsmedelsproduktion

Samarbete – kortare livsmedelskedjor och lokala marknader i Örebro län

- Inkluderar producenter av nötkött, frukt- och bärödling och även mikrobryggerier. Pågår nu och drivs tillsammans med LRF, Länsstyrelsen i Örebro samt med EU-stöd. Även Eldrimner är med då man bestämt att **Örebro län ska vara ett fokusområde 2018**. Inom ramen för detta arbete ska man samla producenter i grupper inom dryck, frukt & bär, grönsaker, kött & chark, mjölk & mejeri, bageri. Tanken är att producenterna sedan själva ska kunna bilda kluster för att få igång samarbete inom t.ex. förpackning, logistik, och utbildning.

Örebro Matlän

- En förening i länet som syftar till att öka tillgängligheten på närproducerade livsmedel. Man samlar flera olika aktörer såsom handlare och producenter från Örebro län och angränsande län.
- Föreningen har bl.a. varit med i uppstarten av Reko i länet, där konsumenter får möjlighet att handla direkt från producenter via utlämningar på många ställen (3-4 i Örebro, 1 i Karlskoga, 1 i Brändåsen). Idag ser man att det finns behov av fler producenter i samarbetet då det behövs för att öka produktsortimentet.

Även inom det offentliga finns såväl konkret arbete som tankar och idéer om samverkan och klusterverksamhet

Initiativ för närproducerat i länets norra delar

- Kommunerna i norra Örebro län (Lindesberg, Nora, Hällefors och Ljusnarsberg) har tillsammans tagit fram en 10 år lång plan för att öka miljötanket i måltidsverksamheten. I ett första steg har man fokuserat på att öka andelen närproducerat livsmedel i de offentliga måltiderna. Man arbetar också för att bygga ett starkare nätverk med lantbrukare, andra producenter och leverantörer.

Kvinnerstaskolan – framtida samverkansarena?

- Örebro kommun har köpt hela skolfastigheten, som vissa menar har potential att bli en ny mötesplats för gröna näringar, till exempel som Vreta Kluster. Örebro Universitet och Grythyttan-varumärket kan användas för att utveckla området.
- Möjliga fokusområden hamnar därför nära mat och dryck, men också logistik där länet har en stark position. Förutsättningar finns för att samla såväl lantbrukare som förädlingsindustri och andra intressenter.
- Observera dock att detta ännu är hypotetiska tankar och att inget arbete satt igång

Ett flertal projekt inom småskalig livsmedelsproduktion har finansierats inom ramen för Landsbygdsprogrammet

Innovation Måltid (2009-2010)

- Ett samverkansprojekt för att förankra och etablera formerna för en innovativ miljö för måltider i länet mellan aktörer inom utbildning, forskning, näringsliv samt samhället och politik

Matlandet – Örebro the heart of Sweden (2010-2011)

- Ett projekt för att bygga upp samlad information om olika aktiviteter, arrangemang, gårdsbutiker, livsmedelsproducenter och utbildningar inom matområdet. Innefattade även en innovativ matmässa.

26 smaker 26 landskap (2011)

- Ett projekt där 26 restauranger i länet serverade maträtter från Sveriges 26 landskap

Den lokala kocken (2011-2012)

- Kocktävling för att öka intresset för den lokalproducerade maten hos kockar, restauratörer och catering-firmor. Kopplade ihop kockar med duktiga matproducenter för att lyfta fram de mervärden som finns i länet och kunna sälja mer lokalproducerade livsmedel.

Destination Stråssa (2012)

- Skapandet och marknadsförandet av en besöksverksamhet i Stråssa i samarbete med lokala livsmedelsproducenter. Syftet var bl.a. att differentiera verksamheterna och göra dem mindre säsongberoende.

Road Food (2012-2013)

- Projektet arbetade för att höja statusen på mat som serveras utefter vägar

Utveckling av Örebroregionens vicTualier (2011-2014)

- Ett samverkansprojekt för att utveckla den småskaliga måltidsbranschen i länet. Innefattade bl.a. utvecklingen av en webbsida, flera nätverksträffar för köp och försäljning av lokalproducerad mat samt logistik kring hämtning och leverans av produkter

Initiativ för minskat matsvinn finns både inom dagligvaruhandeln och det offentliga köket

Inom dagligvaruhandeln bedrivs ett stort arbete för att minska matsvinnet

- Benny Frengen, ICA-handlare med tre butiker pekar på att man mäter svinnet varje vecka, och följer upp hur man kan förbättra det
- Butikerna skickar bland annat överbliven mat till Stadsmissionen (Frälsningsarmé). Utöver att hantera svinproblematisken ger det också butikerna en möjlighet att profilera sitt sociala ansvarstagande.
- Ett annat bra exempel är restaurangen på ICA Maxi Universitetet, som drivs av kocken Niklas Edgren. Där tar man tillvara på mycket av svinnet från butiken, t ex används torrs substans från butikens juicemaskin för att baka bröd.
- Butiken var även den första att genomföra ett pilottest av matsvinnslösningen Deligate (läs mer på nästa sida).

Region Örebro och Örebro kommun har identifierat matsvinn som ett viktigt fokusområde

- Regionen har bland annat drivit projektet "Hållbara måltider i Örebro Län", där minskat matsvinn är ett av de viktiga fokusområdena. Där deltog 42 offentliga kök under 2013-2016. Under de mätningar som gjordes uppskattades det totala svinnet till ca 18%. Mot slutet av projektet hade svinnet minskat med 2% totalt, medan vissa minskat det med uppemot 50%.
- Örebro kommun, som mäter svinnet två gånger per år och driver projektet "Smartare Mat" har till exempel lyckats med att minska sitt svinns med hela 19%.
- Dessutom har flera av länets andra kommuner uttalade mål kring mängden matsvinn i sin verksamhet

Örebrobaserade Deligate är ett snabbväxande företag som vill bidra till ett minskat matsvinn i dagligvaruhandeln

- På cirka ett år har Deligate gått från idé till att användas i över 100 dagligvarubutiker i hela landet. De båda grundarna har en bakgrund från livsmedelsbutik, och det var när de arbetade där som de såg vilken svinnproblematik som uppstod vid hantering av varorna.
- Företaget erbjuder en digital lösning som kan hjälpa dagligvarubutiker minska det manuella pappersarbetet kring utgångsdatum för sina produkter och därmed lätt identifiera varor som annars riskerar att gå till spillo. Man har också en lösning som förenklar arbetet i butikens delikatesdisk (därav namnet).
- Ett minskat svinn medför också stora kostnadsbesparingar, vilket gjort att många handlare valt att prova lösningen. Ett av de allra första företagen som blev kunder var ICA Maxi Universitetet, där Inkuberas tidigare VD Erik Eskils numera är butikschef.
- Företaget startades inom Drivhusets ramar, och Deligate menar att de som entreprenörer har god stöttning och resurstillgång i länet. Utöver Drivhuset nämner de Inkubera och Almi som viktiga aktörer.

Deligate

INNOVATION & FORSKNING

Livsmedel är ett viktigt område i regionens innovationsstrategi

- Region Örebro län har utformat en regional innovationsstrategi, med ambitionen att skapa en modern innovationsstrategi som lyfter fram regionens potential och kunskapsmässiga fördelar i nära samarbete med regionala intressenter.
- I den styrkepositionsanalys som togs fram av Oxford Research inför utvecklingen av innovationsstrategin anges *Livsmedel i skärningen mellan måltid, hälsa och miljö* som ett av fyra styrkeområden
- Vidare skrivs att "ett brett styrkeområde som får omfatta både kreativa och naturvetenskapliga kompetenser, inom måltid, nutrition och miljö, i relation till den regionala specialiseringen livsmedelsindustrin har potential för förnyelse genom gemensam kunskapsutveckling"
- Den regionala innovationsstrategin har tagit fasta på detta och innehåller två övergripande prioriterade områden:
 - **Livsmedel i skärningen mellan hållbarhet, hälsa, miljö och måltid**
Tre underliggande applikationsområden: *Funktionella och hållbara livsmedel, Industriell livsmedels- och dryckesproduktion samt Offentlig måltid*
 - **Autonoma, digitaliserade och intelligenta produktionssystem**
Tre underliggande applikationsområden: *Logistiksystem, Industriella produktionssystem samt Välfärdsteknologiska system*

I regionens innovationsstrategi finns tre applikationsområden kopplade till livsmedel

Funktionella och hållbara livsmedel

- Kunskapsutveckling runt detta område kan nyttiggöras i utvecklingen av hållbara och smarta/funktionella livsmedel och individualiserad nutrition
- Möjligt att koppla detta till ämnesinriktningen måltidsekologi på Örebro universitet

Industriell livsmedels- och dryckesproduktion

- Den storskaliga livsmedelsindustrin i länet är en naturlig samverkanspart, men det är också viktigt att undersöka möjligheterna till samarbete med småskaliga förädlingsföretag
- I och med att de största företagen är verksamma i hela värdekedjan finns möjligheter att, i samverkan med dem, också beakta distributions- och konsumtionsaspekter i innovationsarbetet

Offentlig måltid

- Offentlig sektor kan vara en arena där man testar och förverkligar nya lösningar inom måltid och livsmedel
- Såväl Region som kommuner kan, i och med sin upphandlar- och kravställarroll, agera accelerator och utvecklare av den offentliga måltiden som innovationsverktyg

Utöver de tre applikationsområdena pekar strategin ut två skärningspunkter mellan de prioriterade områdena:

- **Foodtech:** Ett spännande utvecklingsområde som kopplar samman kunskapsutveckling och digitalisering
- **Hållbara logistiklösningar:** Med utgångspunkt i länets goda logistiska läge och den stora kompetens som finns på plats redan idag, finns också möjligheter till ökad logistikutveckling kopplat till livsmedel

Innovationsinriktade livsmedelssatsningar genomförs både hos Alfred Nobel Science Park och inom näringslivet

**ALFRED NOBEL
SCIENCE PARK**

- Mat och måltid är ett av parkens fyra profilområden. Det övergripande målet med detta område är att utveckla ett kluster för näringslivet med fokus på måltid.
- Ett viktigt initiativ är *Måltidslaboratorium*, ett kompetens- och kunskapsnätverk med fysiska nedslag. Projekt inom "labbet" ska stärka hela kedjan inom mat och måltid, och kan således handla om både produktion, konsumtion och logistik. För att kunna omsätta forskning och innovation till nya produkter och företeelser vill man jobba i samverkan med näringslivet.
- Våren 2018 kommer man tillsammans med Di Digital att arrangera *Food Tech 2018* – en mässa innehållandes intervjuer, föredrag, utställare och pitchar från startupföretag
- Parken arbetar också med att etablera samarbeten med Vreta Kluster i Linköping samt Green Innovation Park i Uppsala

 Orkla
Foods Sverige

 Robotdalen

 BILLERUDKORSNÄS

- När Orkla Foods nyligen valde att flytta produktion av drycker från Danmark till Kumla, uttryckte man också en tydlig ambition att samla sin kompetens för den nordiska dryckesverksamheten i ett center of excellence. Detta tyder på att anläggningen i Kumla ligger i framkant, och möjligheterna för ökad innovation torde vara goda.
- Initiativet *Robotdalen* samlar näringsliv, akademi och offentliga aktörer i Södermanlands, Västmanlands och Örebro län, i syfte att befästa regionen som världsledande inom robotik. Med tanke på ABB Robotics satsning på livsmedel kan Robotdalen bli allt mer intressant även ur ett livsmedelsperspektiv.
- BillerudKorsnäs fabrik i Frövi tillverkar bland annat kartongförpackningar för drycker och livsmedel. Företaget bedriver mycket FoU och har bland annat samarbetat med Alfred Nobel Science Park kring förpackningsutveckling.

UTBILDNING INOM LANTBRUK OCH LIVSMEDEL

Örebro län har en stor efterfrågan på arbetskraft inom livsmedel och stark ställning inom högskoleutbildningar på ämnet

Det finns en stor efterfrågan på högskoleutbildad arbetskraft

- Restaurang- och hotellnäringen har en mycket stark efterfrågan på utbildad arbetskraft, till exempel kockar. Studenter från programmen går dock till stora delar av både offentlig och privat verksamhet. Inom det offentliga går flera till exempelvis kommunala kostenheter, storkök eller forskning. Inom det privata är spridningen än större, förutom restaurang och hotellnäringen går flera studenter till aktörer inom dagligvaruhandeln och livsmedelsindustrin, men även till nya verksamheter som matkassaföretag eller egna företag. Inom Måltidsekologprogrammet ser man till exempel att flera studenter arbetar som miljö- och hållbarhetsansvariga.

Örebro har en stark ställning i högskoleutbildningar för livsmedel med fokus på hållbarhet och måltider

- Örebro universitet med Campus Grythyttan har en unik svensk position kring utveckling av livsmedel och måltider. Många utbildningar är dessutom tvärvetenskapliga med fokus på bl.a. hälsa och hållbarhet, besöksnäring samt fördjupad förståelse för primärproduktion. I Örebro har man därför tillgång till utbildningar som tillsammans ger goda kompetenser kring måltidens olika delar och dimensioner.

Örebro läns ställning ser ut att kunna stärkas ytterligare

Stort fokus på området

- Viktiga aktörer har pekat ut att Örebro har allt att vinna på att utveckla sin specialisering inom livsmedel. Ett exempel på detta är att Regionen lyft fram det som ett viktigt kompetens- och kunskapsområde. Örebro universitet har även genomfört en stor satsning på fokusområdet hälsa och mat, vilket innebär att utbildningar med inriktning på livsmedel, måltider, hälsa och hållbarhet kommer få än mer fokus. Detta stärker också Örebros position på området.

Utbildningsutbud för lantbruk och livsmedel i Örebro län – Gymnasium

Naturbruksprogram – 1 skola i länet

- Idag finns 1 skola för naturbruk i Örebro Län, Kvinnerstageskolan, vilket motsvarar 0,9% av landets 113 skolor med naturbruksprogram. Eftersom länet utgör 2,9% av befolkningen tyder detta på en underrepresentation i utbudet.

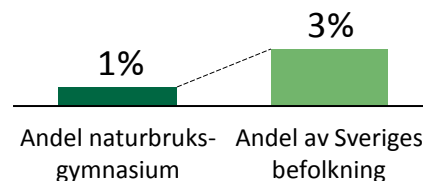
Restaurang- och livsmedelsprogrammet – 7 skolor i länet

- 7 skolor som erbjuder restaurang- och livsmedelsprogram finns i Örebro län. I Sverige finns totalt 127 sådana skolor. Utbudet verkar således vara överrepresenterat jämfört med Sverige. Skolorna är:
 - Alléskolan
 - John Norlandergymnasiet
 - Lindeskolan
 - Möckelngymnasiet Karlskoga
 - Pihlskolan
 - Riksgymnasiet för döva och hörselskadade
 - Virginska gymnasiet

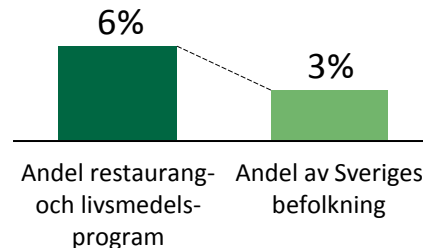
Fiskeinriktade program – ingen skola i länet

- Idag finns 3 fiskeinriktade skolor i Sverige. Ingen av dessa finns i Örebro län.

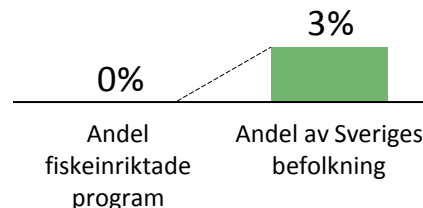
Örebro andel av naturbruksprogram kontra andel befolkning 2016

Örebro andel av restaurang- och livsmedelsprogram jämfört med andel befolkning 2016

Örebro andel av fiskeinriktade program jämfört med andel befolkning 2016

Utbildningsutbud för lantbruk och livsmedel i Örebro län – Yrkeshögskolan

YH-program – lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske – ingen utbildning i länet

- Idag finns det 36 YH-utbildningar inom Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske i Sverige. Ingen av dessa finns i Örebro län.

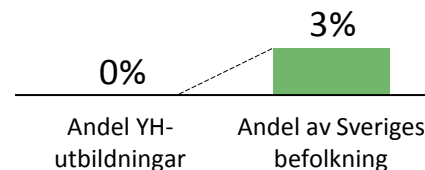
Livsmedelsindustri – 1 utbildning i länet

- I Sverige finns idag 11 utbildningar inriktade mot teknik i livsmedelsindustrin. En av dessa utbildningar, "Processtekniker med livsmedelskompetens" finns i Örebro län.

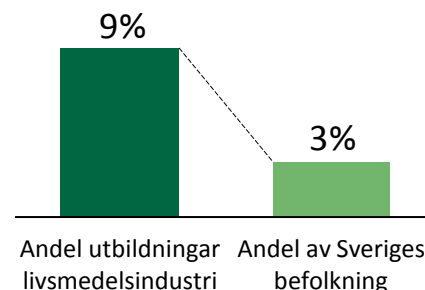
Restaurang, mat och dryck – ingen utbildning i länet

- Idag finns 6 YH-utbildningar i Sverige inriktade mot restaurang, mat och dryck. Ingen av dessa finns i Örebro län.

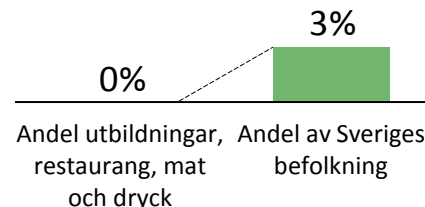
Örebro's andel av naturbruksgymnasium kontra andel befolkning 2016

Örebro's andel av livsmedelstekniska utbildningar jämfört med andel befolkning 2016

Örebro's andel av restaurang, mat och dryck-utbildningar jämfört med andel befolkning 2016

Utbildningsutbud för lantbruk och livsmedel i Örebro län – Högskola/universitet

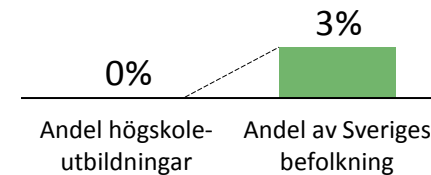
Lantbruk, djursjukvård, trädgård, skog och fiske – ingen utbildning i länet

- Totalt 38 högskoleutbildningar fanns i Sverige hösten 2017, ingen av dem i Örebro län

Livsmedel och restaurang – 3 utbildningar i länet

- I Sverige finns idag 15 utbildningar inriktade mot kategorin livsmedel och restaurang. Tre av dessa utbildningar (dvs 20%), "Kulinarisk kock" och måltidskreatör "Måltidsekolog" och "Sommelier och måltidskreatör" finns i Örebro län.
- Spridningen inom kategorin är stor men kan delas upp mellan kost- och nutitionsinriktade program samt mer gastronomiska utbildningar. Örebro samlar majoriteten av utbildningarna i den senare delen.
- I jämförelse med YH så är andelen teknikinriktade utbildningar färre, endast en sådan finns i Sverige (Lunds Universitet, både på kandidat- och masternivå).

Örebro's andel av naturbruksgymnasium kontra andel befolkning 2016

Örebro's andel av livsmedels- och restaurangutbildningar jämfört med andel befolkning 2016

